

OPŠTINA ULCINJ

**LOKALNI PLAN AKTIVNOSTI ZA POSTIZANJE RODNE
RAVNOPRAVNOSTI**

2015 - 2017

SADRŽAJ

I UVOD	
II PRAVNI OKVIR	
III PRESJEK STANJA	
IV PLAN AKCIJE	
V PROGRAM SPROVOĐENJA ZA 2013-2014.....	
1. Rodno osjetljivo vaspitanje i obrazovanje.....	
2. Rodna ravnopravnost u ekonomiji.....	
3. Rodno osjetljiva zdravstvena zaštita.....	
4. Rodno zasnovano nasilje.....	
5. Mediji i kultura.....	
6. Ravnopravnost u procesu odlučivanja u političkom i javnom životu.....	
7. Institucionalni mehanizmi za primjenu politika rodne ravnopravnosti.....	

LOKALNI PLAN AKTIVNOSTI ZA POSTIZANJE RODNE RAVNOPRAVNOSTI OPŠTINE ULCINJ (2013-2017.godina)

1. Uvod

Polazeći od Preporuka zvaničnika Evropske unije da ravnopravnost između žena i muškaraca mora postati polazna osnova za odgovore na sve ekonomske, socijalne i demografske izazove i osnovnih ciljeva razvojne politike Evropske unije da se podstakne održivi razvoj u kojem integrisanje rodni aspekata predstavlja suštinski dio tog procesa

Konstatujući da je rodna ravnopravnost, kako na zakonskom, političkom tako i na nivou stvarnosti nužna pretpostavka koja Crnu Goru približava evropskim integracijama ali i ispunjavanju postojećih obaveza kao države članice Savjeta Evrope, da se rodna ravnopravnost idejno, politički i pravno uklapa u sistem Crne Gore te da su dosadašnje aktivnosti države usmjerene u jasnom pravcu unošenja ciljeva i procesa za postizanje rodne ravnopravnosti u sva područja i aktivnosti nacionalne i lokalne politike.

Svjesni neophodnosti aktivnog učešća, neposredne saradnje i koordinacije svih subjekata društva, uključujući i organizacije civilnog društva, u razvoju demokratije i ostvarivanja ljudskih prava, neophodnosti jačanja međusobne saradnje, u skladu sa demokratskim principima i vrijednostima

Opština Ulcinj je pristupila izradi Lokalnog plana aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti.

Lokalni plan aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti predstavlja odlučnost Opštine Ulcinj da stvori institucionalne mehanizme za uspostavljanje i unaprjeđenje politika rodne ravnopravnosti i jednakih mogućnosti. Strategija podstiče na primjenu međunarodnih normi kojima se štite ljudska prava, promovise ravnopravnost polova i stvara realne pretpostavke za efikasnu prevenciju svih oblika diskriminacije i rodne nejednakosti u zajednici.

Državna strategija ima svoju ogromnu vrijednost u sistematskom pristupu postizanju rodne ravnopravnosti, stoga se Lokalni plan aktivnosti u velikoj mjeri oslanja na ciljeve i prioritete nacionalne strategije. Međutim, posebna vrijednost ovog dokumenta je u mobilizaciji velikog broja aktera na svim nivoima u procesu njegove izrade kao i dobrog primjera saradnje vladinog i nevladinog sektora u nastojanju da zajednički doprinesu pozitivnim strateškim promjenama. LPAPRR je uređen u skladu sa zakonom, međunarodnim standardima i nacionalnim strategijama, planiran je i organizovan prema realnim potrebama zajednice, tj. lokalnim prioritetima u domenu politike rodne ravnopravnosti.

Iz svega navedenog prozilazi realizam ovog dokumenta koji sadrži strateške ciljeve, operativne ciljeve i mjere čija je realizacija moguća u periodu od tri godine za koji se donosi. LPAPRR je dokument koji usvaja Skupština opštine Ulcinj, ali njegova uspješna realizacija zahtijeva saradnju i koordinaciju sa nadležnim ministarstavima, ustanovama, organima lokalne uprave i civilnim sektorom.

Razlozi izrade Lokalnog plana aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti

Načelo rodne ravnopravnosti i nediskriminacije je jedno od temeljnih ljudskih prava. Rodna ravnopravnost podrazumijeva ravnopravno učešće žena i muškaraca u svim oblastima javnog i privatnog sektora, jednak položaj i jednake mogućnosti za ostvarivanje svih prava i sloboda. Evropska povelja o rodnoj ravnopravnosti na lokalnom nivou, podrazumijeva da u jednom društvu, zajednici ili organizaciji, postoje jednake mogućnosti za žene, muškarce i osobe drugačijih rodnih identiteta za doprinos kulturnom, političkom, ekonomskom i socijalnom napretku kao i da imaju jednake mogućnosti da uživaju sve koristi i dobrobiti od napretka zajednice u kojoj žive i rade.

Uprkos brojnim primjerima zvaničnog priznanja i pomaka na tom polju, rodna ravnopravnost još uvijek nije prisutna u svakodnevnom životu. Ljudi se svakodnevno tretiraju na osnovu svog pola a ne na osnovu pojedinačnih potreba. U praksi, žene i muškarci nemaju ista prava, pa su društvene, političke, ekonomske i kulturne nejednakosti i dalje prisutne. Ove neravnopravnosti rezultat su društveno uslovljenih rodnih uloga, nastalih na osnovu brojnih stereotipa koji su prisutni u porodici, obrazovanju, kulturi, medijima, sferi rada, i organizaciji društva... u mnogim oblastima u kojima je moguće djelovati kroz usvajanje novog pristupa i uvođenje strukturalnih promjena, kako bi se problem postizanja rodne ravnopravnosti rješavao u svim svojim različitim pojavnim oblicima.

Većina ljudi se slaže da uvođenje principa rodne ravnopravnosti u javne politike mogu biti dobre i razumne strategije za unapređenje javnih usluga sa stanovišta rodne ravnopravnosti. Proces uvođenja rodne ravnopravnosti je jedan od zaista važnih izazova za svaku javnu službu i predstavlja razvojnu aktivnost s dugoročnom perspektivom, koja može donijeti rezultate samo ako se obavlja sistematično.

Lokalne vlasti kao nivo upravljanja koji je najbliži građanima i čije se politike najviše osećaju u svakodnevnom životu, imaju odgovornost da budu upoznate sa principima rodne ravnopravnosti i da aktivno sprovode politike koje će unapređivati situaciju u ovoj oblasti, promovišu istinski ravnopravno društvo i preduzmu konkretne korake ka postizanju ravnopravnosti između žena i muškaraca.

Metode

Lokalna uprava Ulcinj i SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja Ulcinj su 22.09.2014. potpisali Memorandum o saradnji i zajedničkom djelovanju u oblasti rodne ravnopravnosti, u okviru kojeg je kao jedan od prioritetnih zadataka definisana izrada Lokalnog plana akcije za postizanje rodne ravnopravnosti za period 2015/2017. U tu svrhu formirana je radna grupe za izradu Lokalnog plana akcije za postizanje rodne ravnopravnosti (LPRR), organizovani radni sastanci grupe i trodnevni trening na temu strateškog planiranja u okviru kojeg je izrađena i prva draft verzija strateškog plana; Paralelno sa ovim aktivnostima izrađena je analiza stanja i potreba žena u zajednici kroz istraživanje i fokus grupe; Izrađen je nacrt lokalnog plana za postizanje rodne ravnopravnosti i organizovana javna rasprava o tekstu nacrta, nakon čega je izrađen finalni dokument LPARR. *Aktivnosti su podržane od strane Centra za građansko obrazovanje u okviru projekta „UBRZAJMO LJUDSKA PRAVA!” finansiranog od strane Evropske unije.*

VIZIJA I MISIJA

Vizija: Ista prava i jednake mogućnosti za žene i muškarce u opštini Ulcinj

Misija: Uspostavljanje i razvoj novih standarda i društvenih mehanizama rodne ravnopravnosti i principa jednakih mogućnosti za žene i muškarce u svim sverama života u skladu sa međunarodnim standardima

VRIJEDNOSTI

Mi vjerujemo da je

- **rodna ravnopravnost** preduslov razvoja demokratije u svakom društvu,
- **jačanje** politika rodne ravnopravnosti u skladu sa reformskim procesima koji se oslanjaju na međunarodne i evropske ciljeve opšteg ekonomskog i socijalnog razvoja društva,
- **solidarnost** / uzajamnost / humanost - obostrano davanje, primanje i ulaganje; puno angažovanje i zajedničko rješavanje problema u zajednici;
- **jednakost /nediskriminacija** – kada su sve usluge dostupne svim korisnicima/ama na isti način i pod jednakim uslovima;
- **spровоđenje i promovisanje** prava na ravnopravnost srž koncepta lokalne samouprave
- **otvorenost** - uspostavljati saradnju sa drugima i raditi na sopstvenom razvoju, učiti i biti spreman na pozitivne promjene;
- **veće učešće** žena u razvoju i sprovođenju javnih politika na lokalnom nivou vlasti psovni preduslov da njihovo životno iskustvo, sposobnost i kreativnost budu uzeti u obzir
- **rodni aspekt** pri kreiranju strategija, vođenju svojih organizacija, kao i u svakodnevnoj praksi neophodan
- **pravo na ravnopravnost** između muškaraca i žena ključ našeg ekonomskog i društvenog uspjeha
- **uključivanje** rodne perspektive u sve aktivnosti lokalne i uprave neophodno u procesu poboljšanja ravnopravnosti između žena i muškaraca
- **ravnopravnost žena i muškaraca fundamentalno pravo i preduslov demokratije**

2. PRAVNI OKVIR I INSTITUCIONALNI MEHANIZMI ZA KREIRANJE I SPROVOĐENJE POLITIKA RODNE RAVNOPRAVNOSTI

Lokalni plan aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti se zasniva na nacionalnom zakonodavstvu, strategijama i međunarodnim instrumentima za ljudska prava.

2.1. Međunarodni izvori

Međunarodna dokumenta kojima se promovišu principi ravnopravnosti muškaraca i žena i zabrana diskriminacije po osnovu pola i ustanovljavaju konkretne obaveze u cilju realizacije tih principa u različitim oblastima i na različitim nivoima su dokumenta Ujedinjenih nacija, Evropske unije i Savjeta Evrope.

Standardi UN za postizanje rodne ravnopravnosti

- Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (1948),
- Konvencije o političkim pravima žena (1952),
- Konvencije protiv diskriminacije u obrazovanju (1960),
- Pakt o građanskim i političkim pravima (1966),
- Pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (1966),
- Deklaracija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (1967),
- Deklaracija o zaštiti žena i djece u slučaju opasnosti i oružanom sukobu (1974),
- Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (1979),
- Deklaracija o eliminaciji zlostavljanja žena (1993), Pekinške deklaracije i Platforme za akciju (1995), Univerzalna deklaracija o demokratiji (1997),
- Opcioni protokola za Konvenciju o eliminaciji svih oblika diskriminacije nad ženama (1999),
- Rezolucije 1325 Savjeta bezbjednosti (2000) i
- Milenijumska deklaracija UN / 8 Milenijumski razvojni ciljevi (2000–2015).

Pravni akti Evropske unije koji se odnose na rodnu ravnopravnost i jednak tretman žena i muškaraca

- Direktiva Savjeta 79/7/EEZ od 19. decembra 1978. godine o progresivnoj primjeni principa jednakog tretmana za muškarce i žene u oblasti socijalne zaštite;
- Direktiva Savjeta 92/85/EEZ od 19. oktobra 1992. godine o uvođenju mjera kojima se podstiče unaprjeđenje sigurnosti i zdravstvene zaštite na radu trudnih radnica i radnica koje su se nedavno porodile ili su na porodiljskom odsustvu;
- Direktiva 2002/73/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta kojom se mijenja i dopunjava Direktiva Savjeta 76/207/EEZ o primjeni principa jednakog tretmana za muškarce i žene u odnosu na dostupnost zaposlenja, profesionalnu obuku, napredovanje na radnom mjestu i na uslove rada
- Direktiva Savjeta 2004/113/EZ godine kojom se primjenjuje načelo ravnopravnosti muškaraca i žena u mogućnosti dobijanja i nabavke roba, odnosno pružanja usluga;
- Odluka Savjeta 95/593/EC od 22. decembra 1995. godine o srednjeročnom akcionom programu Zajednice o jednakim mogućnostima za žene i muškarce;

- Odluka br. 1554/2005/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta kojom se mijenja i dopunjava Odluka Savjeta 2001/51/EZ o pokretanju programa koji se odnosi na okvirnu strategiju Zajednice o rodnoj ravnopravnosti
- Direktiva 2010/41/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 7. jula 2010. godine o primjeni načela jednakog postupanja prema muškarcima i ženama koji se bave djelatnošću u okviru samozapošljavanja
- Preporuka Savjeta 84/635/EEC od 13. decembra 1984. godine o promociji pozitivne akcije za žene;
- Rezolucija Savjeta od 27. marta 1995. godine o ujednačenom učešću žena i muškaraca u procesu donošenja odluka.

Pravni akti Savjeta Evrope koje se odnose na rodnu ravnopravnost i jednak tretman žena i muškaraca:

- Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i sloboda,
- Evropska socijalna povelja,
- Deklaracija o rodnoj ravnopravnosti kao preduslovu demokratije;
- Preporuka R(2003)3 o ujednačenom učešću žena i muškaraca u političkom i javnom odlučivanju; Preporuka R(90)4 o neseksističkoj upotrebi jezika;
- Preporuka R(85) o nasilju u porodici;
- Preporuka R(98)14 o integrisanju rodnog aspekta u javnu politiku;
- Deklaracija o politici suprotstavljanja nasilju nad ženama u demokratskoj Evropi (Rim III Evropska ministarska konferencija);
- Deklaracija o ravnopravnosti žena i muškaraca kao osnovnog kriterijuma demokratije;
- Rezolucija, Deklaracija i Program za akciju usvojeni na petoj Evropskoj ministarskoj konferenciji o ravnopravnosti među muškarcima i ženama (Skoplje, januar 2003.godine);
- Preporuka R(96)5 o pomirenju radnog i porodičnog života;
- Preporuka R(2002)5 o zaštiti žena od nasilja;
- Preporuka R(2003)3 o uravnoteženom učešću žena i muškaraca u donošenju odluka;
- Konvencija o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, tzv. Istanbulska konvencija, potpisana u Istanbulu 11.5.2011. godine;
- Deklaracija postizanja stvarne ravnopravnosti polova;
- Rezolucija Savjeta Evrope- "Postizanje ravnopravnosti polova: izazov za ljudska prava i preduslov za ekonomski razvoj.”;

2.2.Domaći pravni izvori

Ustavom Crne Gore, u poglavlju Ljudska prava i slobode, utvrđeno je da država jamči ravnopravnost žene i muškarca i razvija politiku jednakih mogućnosti. Za ostvarivanje rodne ravnopravnosti značajno je ustavno određenje po kojem su potvrđeni i objavljeni međunarodni ugovori i opšteprihvaćena pravila međunarodnog prava sastavni dio unutrašnjeg pravnog poretka, imaju primat nad domaćim zakonodavstvom i neposredno se primjenjuju kada odnose uređuju drukčije od unutrašnjeg zakonodavstva. Novo ustavno načelo je i zabrana svake neposredne ili posredne diskriminacija, po bilo kom osnovu. Uvođenje posebnih mjera (pozitivne akcije koje

imaju za cilj postepenu eliminaciju istorijski uslovljenih nejednakosti) neće se smatrati diskriminacijom.

Garancije date najvišim pravnim aktom Crne Gore razrađene su nizom zakona kojima su uređeni radni odnosi, zapošljavanje, penzijsko i invalidsko osiguranje, obrazovanje, zdravstvena i socijalna zaštita, zaštita na radu, porodični odnosi, krivična djela i dr.

Zakon o rodnoj ravnopravnosti (»Sl. list RCG«, br. 46/07) je usvojen jula 2007. godine. Zakonom je ustanovljen organ državne uprave nadležan za poslove u vezi ostvarivanja rodne ravnopravnosti, a to je Ministarstvo za zaštitu ljudskih i manjinskih prava. Zakonom o rodnoj ravnopravnosti su propisani mehanizmi za postizanje rodne ravnopravnosti. U cilju eliminacije diskriminacije po osnovu pola i postizanja rodne ravnopravnosti, Zakonom su utvrđene obaveze državnih organa, organa državne uprave i lokalne samouprave, javnih ustanova, javnih preduzeća i drugih pravnih lica koja vrše javna ovlašćenja. U Zakonu je istaknuta i uloga civilnog sektora i dat značajan prostor za djelovanje nevladinih organizacija u ukupnim aktivnostima na postizanju rodne ravnopravnosti.

U izradi LAPRR 2015/1017 Radna grupa se rukovodila zakonskom obavezom (članovi 3 i 19 Zakona o rodnoj ravnopravnosti (»Službeni list RCG«, br. 46/07)) da Opština Ilcinj u okviru svojih nadležnosti podstiče i ostvaruje rodnu ravnopravnost, odnosno preduzima (pozitivne, podsticajne i programske) mjere i aktivnosti od značaja za ostvarivanje rodne ravnopravnosti u opštini.

Zakonom o zabrani diskriminacije (»Sl. list CG«, br. 46/10) data je jača institucionalna podrška primjeni Zakona o rodnoj ravnopravnosti i drugih zakona čije se odredbe posredno i neposredno odnose na ravnopravnost muškaraca i žena i zaštitu od diskriminacije po osnovu pola. Naime, ovim Zakonom je data opšta definicija diskriminacije uz preciziranje šta znači neposredna, a šta posredna diskriminacija, uređeni su posebni oblici diskriminacije koji nijesu uređeni drugim zakonima kao što je segregacija, diskriminacija po osnovu zdravstvenog stanja, politička diskriminacija, diskriminacija u pružanju javnih usluga, diskriminacija po osnovu starosne dobi, diskriminacija u oblasti rada, pored ostalog i isplata nejednake zarade, odnosno naknade za rad jednake vrijednosti licu ili grupi lica, po nekom od osnova propisanih ovim zakonom, diskriminacija po osnovu vjere i uvjerenja, diskriminacija lica sa invaliditetom, diskriminacija po osnovu rodnog identiteta i seksualne orijentacije i institucionalni mehanizmi zaštite i to Zaštitnik/ca ljudskih prava i sloboda, sudska zaštita i inspeksijska zaštita.

Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici (»Sl. list CG«, br. 46/10) definisano je kao činjenje ili nečinjenje člana porodice kojim se ugrožava fizički, psihički, seksualni ili ekonomski integritet, mentalno zdravlje i spokojstvo drugog člana porodice, bez obzira na mjesto gdje je učinjeno. Nasilje se manifestuje kroz pojavne oblike fizičkog, emocionalnog i seksualnog zlostavljanja i zanemarivanja. Žrtva nasilja ima pravo na psihosocijalnu i pravnu pomoć i socijalnu i medicinsku zaštitu, u skladu sa zakonom. Zaštita žrtve obezbjeđuje se i izricanjem zaštitnih mjera.

Ovaj zakon ima poseban značaj za žene prije svega zato što svi statistički podaci govore o

tome da su žrtve nasilja u preko 80% slučajeva žene. Upravo zato, najvedi broj međunarodnih dokumenata, koji obavezuju države da obezbijede zaštitu od porodičnog nasilja, odnosi se prije svega na nasilje nad ženama, tzv. rodno zasnovano nasilje. Zakonom je propisana dužnost prijavljivanja nasilja u porodici, kako za odgovorno lice u državnom organu, drugom organu ili službi, medicinskoj, obrazovnoj i drugoj ustanovi, tako i za zdravstvenog i socijalnog radnika, nastavnika, vaspitača i drugo lice, kad za učinjeno nasilje sazna u vršenju svoje dužnosti, odnosno poslova. Zakonom je takođe propisana obaveza policije, organa za prekršaje, državnog tužilaštva, centra za socijalni rad ili druge ustanove socijalne i dječije zaštite, zdravstvene ustanove, kao i drugih organa i ustanova koje se bave zaštitom, da pružaju potpunu i koordiniranu zaštitu žrtvi nasilja u porodici

2.3. Institucionalni mehanizmi

U Crnoj Gori su, do sada, osnovana dva nacionalna institucionalna mehanizma za postiznje rodne ravnopravnosti.

Odbor za ravnopravnost polova Skupštine Republike Crne Gore, koji je osnovan 11.jula 2001.godine, kada je Skupština donijela odluku o obrazovanju Odbora kao stalnog radnog tijela Skupštine sa mandatom da razmatra i prati ostvarivanje Ustavom utvrđenih sloboda i prava čovjeka i građanina koja se odnose na ravnopravnost polova, a naročito:

- razmatra prijedloge zakona i drugih akata od značaja za ostvarivanje načela ravnopravnosti polova, podstiče primjenu i realizaciju ovog načela u zakonima Republike,
- podstiče i predlaže potpisivanje međunarodnih dokumenata o ravnopravnosti polova i prati ostvarivanje tih dokumenata u Republici,
- predlaže mjere i aktivnosti za unapređivanje ravnopravnosti polova, posebno u obastima obrazovanja, zdravstva, javnog informisanja, socijalne politike, zapošljavanja, preduzetništva, porodičnim odnosima, procesu odlučivanja i sl.
- učestvuje u pripremi i izradi dokumenata i usaglašavanju zakonodavstva u ovoj oblasti sa standardima i zakonodavstvom EU,
- sarađuje sa NVO koje se bave pitanjima ravnopravnosti polova.

Vlada Crne Gore je osnovala **Kancelariju za ravnopravnost polova** na sjednici održanoj 27. marta 2003.godine. Zakonom o rodnoj ravnopravnosti je Ministarstvo za zaštitu ljudskih i manjinskih prava određeno kao nadležno za poslove u vezi ostvarivanja rodne ravnopravnosti, tako što je propisano da Ministarstvo:

1. koordinira aktivnosti koje imaju za cilj uspostavljanje rodne ravnopravnosti i učestvuje u pripremi i donošenju akcionih planova za uspostavljanje rodne ravnopravnosti na svim nivoima;
2. prati primjenu međunarodnih dokumenata i konvencija, kao i usvojenih međunarodnih standarda iz oblasti rodne ravnopravnosti, preuzima mjere za njihovu implementaciju u pravni sistem Crne Gore i kreira kvalitetan monitoring poštovanja tih dokumenata;
3. priprema Plan aktivnosti, predlaže njegovo usvajanje i prati njegovo sprovođenje;

4. priprema programe za sprovođenje Plana aktivnosti na osnovu izvještaja organa za oblasti iz njihove nadležnosti;
5. organizuje istraživanja i analize o stanju rodne ravnopravnosti i analize potrebne za sprovođenje Plana aktivnosti, kao i sakupljanje podataka u okviru saradnje na nacionalnom i međunarodnom nivou;
6. priprema izvještaje o ispunjavanju međunarodnih obaveza od strane Crne Gore u oblasti rodne ravnopravnosti;
7. sarađuje sa lokalnom samoupravom i pruža podršku za osnivanje mehanizama za uspostavljanje rodne ravnopravnosti na lokalnom nivou;
8. uspostavlja saradnju sa nevladinim organizacijama;
9. preduzima i podstiče aktivnosti na edukaciji o rodnoj ravnopravnosti i organizuje izdavanje prigodnih publikacija čiji je cilj promovisanje rodne ravnopravnosti;
10. postupa po predstavkama građana/ki u kojima se ukazuje na posrednu ili neposrednu diskriminaciju po osnovu pola, zauzima stavove i daje mišljenja i preporuke, a po potrebi obavještava Zaštitnika ljudskih prava i sloboda o postojanju diskriminacije po osnovu pola;
11. dostavlja Vladi godišnji izvještaj o ostvarivanju Plana aktivnosti;
12. obavlja i druge poslove u vezi ostvarivanja rodne ravnopravnosti, u skladu sa zakonom“

Zaštitnik/ca ljudskih prava i sloboda (Ombudsman) je nezavisna i samostalna institucija koja je u Crnoj Gori ustanovljena posebnim Zakonom koji je donijela Skupština Republike Crne Gore, 10.jula 2003.godine. Zaštitnik/ca samostalno i nezavisno, pridržavajući se načela pravde i pravičnosti preduzima mjere za zaštitu ljudskih prava i sloboda, kada su povrijeđena aktom, radnjom ili nepostupanjem organa javne vlasti, kao i mjere za sprječavanje mučenja i drugih oblika nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja i kažnjavanja i mjere za zaštitu od diskriminacije.

Zaštitniku/ci se može obratiti svako ko smatra da su aktom, radnjom ili nepostupanjem povrijeđena njegova/njena prava ili slobode. Zastitnik/ca može pokrenuti postupak i po sopstvenoj inicijativi kada sazna da je povrijeđeno neko pravo ili sloboda, ali u tom slučaju mora imati saglasnost oštećenog. Postupak pred Zaštitnikom/com je besplatan a njegov/njen rad je javan, osim ako zakonom nije nešto drugo određeno. Zaštitnik/ca je ovlašten/a da postupa po pritužbama koje se odnose na rad sudova u slučaju odugovlačenja postupaka, zloupotrebe procesnih ovlaštenja ili neizvršavanja sudskih odluka. Zaštitnik/ca je dužan/na da do 31.marta tekude godine dostavi Skupštini godišnji izvještaj o svom radu prethodnu godinu, koji naročito sadrži opšti prikaz predmeta po kojima je postupao, statistički prikaz ocjenu o stanju ljudskih prava i sloboda u Crnoj Gori, preporuke i mjere koje Zaštitnik/ca predlaže za unaprjeđenje ljudskih prava i otklanjanje uočenih propusta, kao i ocjenu stanja u oblasti diskriminacije.

Pored institucionalnih mehanizama na nacionalnom nivou uspostavljeni su mehanizmi i na lokalnom nivou, u 14 crnogorskih opština. U njima su osnovani savjeti za rodnu ravnopravnost pri skupštinama opština, dok su u izvršnoj vlasti određeni koordinatori/ke za pitanja rodne ravnopravnosti

3. Presjek stanja rodne ravnopravnosti u Opštini Ulcinj

Opšte karakteristike

Ulcinj je najjužnija Opština u Crnoj Gori. Ima izuzetno dugu istoriju. Ovo je grad u kojem su mnoge civilizacije ostavile svoj pečat. I dalje je pod uticajem tradicionalizma i patrijarhalnih zakona. Iako je turistiško mjesto i pripada južnoj regiji, ova opština pripada najnerazvijenim Crnogorskim opštinama.

Period tranzicije, gašenje najvećeg broja preduzeća koji su u proteklom periodu bili nosioci ekonomskog razvoja ove opštine, velika migracija stanovništva u zemljama zapadne Evrope i Amerike, razorena poljoprivreda razlozi su njegovog ekonomskog statusa.

To je opština sa najmanjom prosječnom platom u Crnoj Gori. Sve ovo umnogome otežava i sam položaj žene, njen ekonomski status i uopšte njenu poziciju u porodici i društvu.

Stanovništvo

Ulcinj ima ukupno 19.921 stanovnika od toga muškaraca 9.938 (49,89%) i žena 9.983 (50,11%).

U urbanom odnosno gradskom dijelu živi 10.707 (53,75 %) i seoskom 9.214 (46,25 %).

Punoljetno stanovništvo:

Ukupno	15.201
Muškarci	7.518
Žene	7.683

Nacionalna struktura stanovništva:

Albanci	14.076
Crnogorci	2.478
Srbi	1.145
Bošnjaci	449
Muslimani	770
Hrvati	45
Bosanci	31
Egipćani	73

1. OBRAZOVANJE

Nastava se odvija u predškolskim ustanovama, osnovnim školama i školskom centru kao najvećoj obrazovnoj ustanovi u ovoj opštini.

U predškolskoj ustanovi, nižoj muzičkoj školi ukupno je zapošljeno 305 radnika i to 194 žene i 11 muškaraca sa ovom obrazovnom strukturom:

Žene:	Muškarci:
Visoka 101	Visoka 64
Viša 53	Viša 32
SSS 9	SSS 6
KV 2	KV 2
NK (Osnovna) 33	NK (Osnovna) 7
<i>Ukupno: 194</i>	<i>Ukupno: 111</i>

Iako je u obrazovanju zapošljeno veći broj žena, njihova obrazovna struktura u potpunosti odgovara radnom mjestu koje pokriva. Žena je rukovodilac u jednoj osnovnoj školi i dječijem vrtiću, u tri osnovne škole i nižoj muzičkoj školi rukovodioci su muškarci. Ženu možemo sresti na mjestima zamjenice direktora. Ovo govori o njenom njejednakom tretmanu i marginalizaciji.

U Školskom centru „Bratstvo jedinstvo“ zapošljeno je ukupno 90 radnika, 45 žena i 45 muškaraca. Rukovodilac ove institucije je muškarac, dok je zamjenica direktora žena.

Ključne vještine stanovnika starijih od 15 godina

Kompiuterska pismenost:

Prema podacima Monsata kompiuterski je pismeno 1905, kompiuterski polupismeno 1805, dok 4136 lica ne poznaje rad na računaru, to su podaci koji govore da kad su u pitanju kompiuterske vještine onda je ova opština ispod Crnogorskog prosjeka i da bi se mnogo intenzivnije trebalo raditi na dodatnom kompiuterskom opismenjavanju stanovništva opštine Ulcinj, a posebno žena.

Poznavanje stranih jezika:

Engleski 3.564
Ruski 308
Italijanski 592
Njemački 2.105
Francuski 220

Ovdje slobodno možemo reći da dobar dio stanovništva ove opštine govori bar jedan strani jezik. Posebno treba istaći činjenicu da uglavnom veliki procenat stanovništva govori albanski kao maternji jezik i crnogorski jezik kao službeni u Državi Crnoj Gori.

Tabelarni pregled po obrazovnim ustanovama

JU Dječiji vrtić Solidarnost

BR Radnika -35

Mušakci-2

Žene -33

Obrazovni profil radnika

	Ž	M
Visoka	9	
Viša	13	
SSS	4	2
Kv	2	
NK	5	
Ukupno	33	2

Ima 13 grupa sa 327 učenika

Rukovodilac ove ustanove je žena.

Osnovna Škola Bedri Elezaga

BR Radnika -71

Mušakci- 43

Žene -28

Obrazovni profil radnika

	Ž	M
Visoka	15	19
Viša	4	15
SSS		1
Osn Šk	9	7

Učenika

Muško -----244

Žensko-----245

Ukupno 489

Osnovna škola Boško Strugar

Rukovodilac- žena

Ukupno radnika-----54

Žena-----41

Muškaraca-----13

Obrazovni profil radnika

	visoka	viša	SSS	NK	KV
Muškarci	7	4	2		
Žene	19	14	1	7	

Ukupno učenika 492

Muški 260

Ženska 232

Osnovna Škola Maršal Tito

Ukupan br radnika 102
Žene 69
Muškarci 33

Ukupno učenika 1.092
Muški 583
Ženska 509
Rukovodilac muškarac

Osnovna škola Marko Nukulović

Ukupan br radnika 24
Žene 14
Muškarci 10

Ukupno učenika 76
Muški 35
Ženski 41
Rukovodilac muškarac

Muzička škola

Ukupan br radnika 26
Žene 13
Muškarci 13

Rukovodilac muškarac
Ukupno učenika 365
Muški 135
Ženska 230

Školski Centar Bratsvo Jedinstvo

Ukupan br radnika 90
Žene 37+1 = 45
Muškarci 44 + 8 = 45
Ukupno 950 učenika

Obrazovni profil

	visoka	viša	SSS	NK	osn.
Muškarci		22	10		
Žene		42	16		1

Obrazovni profil

	visoka	viša	SSS	NK	osn.
Muškarci	4	3		3	
Žene		10	3		1

Obrazovni profil

	visoka	viša	SSS	NK
Muškarci		12		1
Žene		6	3	4

Obrazovni profil

	visoki	viša	SSS	NK
Muškarci		44		1
Žene		37	8	

Rukovodilac muškarac
Zamjenica 1 žena

Prema rezultatima sprovedenog istraživanja putem organizovanja fokus grupa, situacija je sljedeća:

Učesnici/e focus I radnih grupa smatraju da uslovi školovanja još uvijek nijesu na zadovoljavajućem nivou, posebno u ruralnom dijelu opštine Ulcinj. Recimo Vladimirsko područje ima oko 9.000 stanovnika, a nema srednju školu. Jasno je izražena feminizacija zanimanja, što znači da dječaci upisuju “muške” a djevojčice “ženske” škole. Postojeći smjerovi u srednjim školama već godinama su isti i nisu usklađeni sa tržištem rada.

Nepostojanje visokoobrazovne institucije u Ulcinju predstavlja dodatni problem jer se ogroman broj djece školuje na maternjem jeziku pa su zbog jezičke barijere usmjereni na fakultete van Crne Gore, što dodatno otežava školovanje djevojčica. Kursevi prekvalifikacije ili dopunske kvalifikacije (frizerski, kozmetičarski, pedikir, manikir), su skupi ali i nedostaju kao i kursevi kompjuterskog opismenjavanja.

Radno vrijeme vrtića još uvijek nije prilagođeno radnom vremenu majki, a i kapaciteti istih nijesu u skladu sa potrebama, što posebno otežava profesionalni napredak udatih žena. U školama je nedovoljno afirmativnih programa iz oblasti rodne ravnopravnosti namijenjenih mladima. Nedostaju kvalitetni programi obuke prosvetnih radnika posebno nastavnika građanskog obrazovanja i vaspitanja.

Veoma je mali broj kreativnih aktivnosti za učenike osnovnih I srednjih škola koje bi obrađivale teme nenasilne komunikacije, tolerancije i pitanja roda. Zato je neophodno edukovati nastavni kadar na svim nivoima o rodnoj ravnopravnosti, dizajnirati programe na temu roda i rodno zasnovanog nasilja za mlade, kao i obezbijediti neophodne servise za podršku zaposlenim ženama.

Uključenost romske i egipćanske populacije u obrazovni sistem je još uvijek mala i treba sprovesti mjere u cilju sprječavanja odliva romskih djevojčica i dječaka iz osnovnih i srednjih škola.

U obrazovnom sistemu nedostaju rodno razvrstani podaci pa je teško procijeniti pravo stanje u oblasti obrazovanja djevojčica i dječaka. Takođe nedostaju istraživanja koja mogu dati jasnu sliku stvova i uvjerenja mladih u Ulcinju po pitanju rodne ravnopravnosti i rodnih uloga.

3. ZDRAVLJE

JZU Dom zdravlja “Bogdan Vujošević”

Ukupan broj zaposlenih u ulcinjskom Domu zdravlja je 89. Od tog broja žene zauzimaju primat, ali ne i kada su rukovodeća mjesta u pitanju. One pokrivaju 60 radnih mjesta, dok je broj zaposlenih muškaraca 29.

Radno mjesto medicinske sestre doprinosi tako velikoj brojčanoj razlici, tu poziciju pokriva 22 žene, dok je broj medicinskih tehničara pet. Rukovodeće pozicije pokrivaju muškarci – direktor i pomoćnik direktora. Od kako funkcioniše Dom zdravlja, direktori su se smjenjivali ali su uvijek bili muškog roda.

Kada su u pitanju ljekari specijalisti, razlika je minorna, pa je tako šest ljekarki specijalista u ulcinjskom Domu zdravlja, a ljekara je sedam. Primjetna je razlika zapošljenih ljekara opšte prakse, muškaraca je pet, a žene su dvije.

Računovodstvo je rezervisano za žene, u toj službi rade njih pet, ali šef je opet muškarac. Na čelu Sindikata i na čelu Odbora direktora je muškarac, muškarac je i zaštitnik prava pacijenata. Sve bitnije titule pripisane su muškom rodu. Treba istaći da je jedino na čelu ulcinjskog porodilišta žena.

Radna mjesta koja pokrivaju žene:

- ljekarke specialiste 6
- ljekarke 2
- medicinske sestre 22
- više med.sestre 1
- labo.tehničarke 7
- RTG tehničarka 1
- Gine.akuš.sestre 5
- Telefonista 1
- Radnice 7
- Službenice u računovodstvu 5
- Pravnica 1
- Glavna sestra 1
- Odjeljenska glavna sestra 3
- Psiholog 1

Radna mjesta koja pokrivaju muškarci:

- direktor 1
- pomoćnik direktora 1
- šef računovodstva 1
- ljekar specijalista 7
- ljekar 5
- medicinski tehničar 5
- sanitarni tehničar 5
- rtg tehničar 1
- fizioterapeutski tehničar 1
- vozač 5
- domar 2

Prema rezultatima sprovedenog istraživanja putem organizovanja fokus grupa, situacija je sljedeća:

Broj zaposlenih žena u zdravstvu nije zanemarljiv, brojčano je mnogo više žena, mada rukovodeća mjesta pokrivaju muškarci, osim načelnica porodilišta. Nedovoljno razvijena svijest žena o očuvanju sopstvenog zdravlja je istaknuto kao ozbiljan problem, prije

svoga zato što patrijarhalna uloga žene zahtijeva da „sebi bude na posljednjem mjestu“. Posebno su ugrožene žene sa ruralnog područja koje su opterećene mnogim fizičkim poslovima - kuća, poljoprivreda, stočarstvo, pa ljekara posjete isključivo kada im je zdravstveno stanje ozbiljno .

Kada je u pitanju reproduktivno zdravlje rijetko idu ljekaru jer je osim navedenih prepreka prisutan i stid (žene izbjegavaju pregled kontrole dojki- mamograf, jer ih obavljaju muškarci u ulcinjskom Domu zdravlja), ali i nedovoljno razvijena svijest o značaju redovnog odlaska ginekologu. U ulcinjskom porodilištu nema ni operacione sale, ni transfuzije, pa ukoliko dodje do komplikacija žene odvoze u Barsku bolnicu

Dodatno otežava to što u seoskim ambulancama nema čak ni ginekologa, niti ijednog ljekara specijaliste , kao ni dječjeg doktora. Preko 3000 trudnica treba da dođe u Ulcinj, a iz mnogih sela nema javnog prevoza. Nedovoljan je broj izabranih ljekara (2) pa korisnici zdravstvenih usluga, moraju da se registruju u Ulcinju ili Baru. Porodično zdravlje je termin koji gotovo niko i ne koristi, pa bi izabrani doktori treba da posvete više palje opštem porodičnom zdravlju stanovništva.

Ne postoje posebni zdravstveni programi za starije žene, posebno žene u menopauzi. Nedovoljno su razvijeni programi podrške poput Škola za trudnice, savjetovanište za majku i dijete. U školama se nedovoljno obrađuje tema reproduktivnog zdravlja.

Dom zdravlja ima tehničke neodstake koji ozbiljno ugrožavaju dostupnost zdravstvenoj zaštiti i žena i muškaraca, posebno osoba sa invaliditetom oba pola, jer prije svega nema lift a specijalističke ambulante se nalaze na trećem spratu.

Kako bi se situacija promijenila neophodno je organizovati edukativno vaspitne programe za žene iz oblasti očuvanja zdravlja, poboljšati uslove zdravstvene zaštite u ruralnim područjima i obezbijediti prisustvo ljekara specijalista, obezbijediti operacionu salu i transfuziju krvi u porodilištu, raditi preventivne programe i u kontinuitetu sprovođenju programa podrške i savjetovanja trudnicama, porodiljama, starijim ženama i porodici u cjelini.

4. NASILJE NAD ŽENAMA

U crnogorskoj sredini postoje brojni stereotipi o položaju žene, međupartnerskim odnosima i domaćem nasilju. Iako se uglavnom temelje na predrasudama teško ih je iskorijeniti. Jedan od čestih mitova koji doprinosi nevidljivosti domaćeg nasilja je da je nasilje privatna stvar porodice . Čak i neke zlostavljane žene vjeruju da su žene krive za nasilje koje im se dešava, da muškarac ima pravo da tuče svoju ženu kada nije poslušna. Uvjerenu da dobra supruga treba da trpi i sluša doprinosi visoko vrednovanje ženske patnje radi očuvanja porodice. Kaže se da »je ona čovjek-žena, šta je ta sve pretrpjela«. Vjeruje se da se nasilje dešava samo siromašnima, neobrazovanima, da su nasilnici alkoholičari ili duševno bolesne osobe. Žene najčešće ne govore o nasilju i trpe zbog djece, neobaviještenosti o pravima žena, mehanizama izolacije i kontrole, straha,

osjećaja krivice, materijalne zavisnosti, osjećaja stida, nedostatka samopouzdanja, nedostatka podrške okoline i sl. Mitovi i uvjerenja, koji su prisutni u našem društvu doprinose minimiziranju problema domaćeg nasilja, prebacuju odgovornost na zlostavljanu ženu i minimiziraju odgovornost zajednice.

Istraživanja SOS telefona za žene i djecu žrtve nasilja Ulcinj pokazuju da većina žena još uvijek prihvata patrijarhalni model raspodjele moći u porodici i međupartnerskim odnosima. Mnoge žene smatraju da dobra žena uvijek treba da sluša muža, da o problemima nastalim u porodici samo u porodici treba i razgovarati, i tako podržavaju svaki vid ugnjetenosti žene, pa i nasilje, kao privatni, porodični problem.

Podaci SOS telefona Ulcinj

Volonterke sos telefona su tokom 2014 godine imale 66 klijentica, sa ukupno 578 poziva. Žene koje su pozivale za pomoć su uglavnom doživjele fizičko, psihičko i materijalno nasilje od svojih (trenutnih i bivših) bračnih partnera, a svaka od njih je zvala ili dolazila minimum od 2 do 8 puta. Napisano je 6 tužbi za razvod braka, 4 tužbe za podjelu zajedničke bračne imovine, 2 zahtjeva za izdavanje privremenih mjera za dodjelu starateljstva nad djecom majkama, 3 žalbi na presude, 13 raznih zahtjeva, dopisa raznim institucijama koje se bave ovom problematikom.

Žene koje su se javljale uglavnom su bile dobi od 22 do 60 godina. najveći broj žena koje su tražile podršku za izlazak iz nasilja su bile žene starosti do 48 godina. Ono što se dalo zaključiti u odnosu na prethodne godine je sve veći broj žena spremnih da izađu iz nasilne zajednice starosti do 35 godina. prethodnih godina najveći procenat žena koje su tražile pomoć bio je iznad 42 godina, što je značilo da su se odlučivale za razvod nakon dugogodišnjeg trpljenja nasilja. Od ukupnog broja klijentica 15 je bilo sa višim obrazovanjem, sa srednjom stručnom spremom 35, dok je sa nižim i osnovnim obrazovanjem bilo 21.

Podaci osnovnog suda

Kada je u pitanju krivično djelo nasilje u porodici ili porodičnoj zajednici iz čl.220 Krivičnog zakonika, tokom 2014.godine u ovom sudu u radu je bilo ukupno 13 predmeta. Od ovog broja riješeni je 7 predmeta, a ostalo je neriješeno 6 predmeta. Donjeto je 7 osuđujućih presuda i izrečeno 6 uslovnih osuda, a u jednom predmetu je izrečena kazna rada u javnom interesu.

U istom periodu pred ovim sudom je u radu bilo ukupno 23 predmeta po tužbama za razvod braka. Riješeno je ukupno 19 predmeta, od kojih je u 8 predmeta postupak pravosnažno okončan, a 4 predmeta je ostalo neriješeno. U 3 predmeta sud je pored odluke o razvodu braka, donio odluku i o vršenju roditeljskog prava i doprinosu za izdržavanje djece.

Pred ovim sudom je tokom 2014.godine u 28 predmeta odobrena besplatna pravna pomoć shodno odredbama Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći, a među licima kojima je ista odobrena, jedna osoba je žrtva krivičnog djela nasilje u porodici. U 5 predmeta besplatna pravna pomoć je odobrena ženama koje kod ovog suda imaju svojstvo stranke u bračnim sporovima i sporovima oko vršenja roditeljskog prava i izdržavanja djece.

Dio predmeta u ovom sudu odnosi se i na predmete za krivično djelo nedavanje izdržavanja iz čl.221 Krivičnog zakonika. U ovim predmetima postupak se pokreće protiv onih počinitelja koji ne izvršavaju svoje zakonske obaveze u pogledu plaćanja doprinosa za izdržavanje djece na koji su obavezani pravosnažnim sudskim odlukama . U naznačenom periodu pred ovim sudom bila su ukupno 2 predmeta u radu za ovo krivično djelo od kojih je 1 riješen, a jedan je neriješen. Donjeta je jedna osuđujuća presuda kojom je izrečena uslovna osuda .

Podaci Područnog organa za prekršaje

U područnom organu za prekršaje u 2014 je bilo 50 predmeta, od čega je riješeno 25 predmeta a ostalo neriješeno 25. Izrečeno je 12 novčanih kazni, jedna kazna zatvora, jedna mjera upozorenja. Dakle, donijeto 14 osuđujućih odluka. Takođe je izrečena i jedna zaštitna mjera zabrane približavanja članu porodice. Uslovnih kazni nije bilo.

Centar za socialni rad

U CSR je tokom 2014 evidentirano 7 predmeta nasilja u porodici, dok je kada su djeca bila u pitanju evidentirano zanemarivanje kod 6 djece.

Odjeljenje bezbjednosti Ulcinj

U odjeljenju bezbjednosti Ulcinj tokom 2014 godine evidentirano je 66 slučajeva. Podnešeno je 19 krivičnih i 47 prekršajnih prijava . Nasilje nad djecom je bilo u 1 slučaju k.d, i 2 slučaja kod prekršaja. Svi počinioci nasilja su bili punoljetni. Počinioci su bili raznolikog državljanstva (Državljanstvo R Albanije 8, Ruske Federacije 1, Kosovo 1, raseljeno lice 1, Crne Gore 68)

Prema rezultatima sprovedenog istraživanja putem organizovanja fokus grupa, situacija je sljedeća:

Teška ekonomska situacija je najčešće uzrok trpljenja nasilja jer su žene zavise od muškaraca, nemaju ništa od imovine na svoje ime. Žene rijetko prijavljuju nasilje, čute i trpe. U Ulcinju su još uvijek snažne predrasude o razvedenim ženama , pa se žene plaše da ih sredina ne osudi, ali se boje i osude svojih najbližih, jer još uvijek vlada duboko uvjerenje da su žene odgovorne za uspjeh ili neuspjeh braka. Žene često ne prepoznaju razne oblike nasilja koje trpe, što je posebno izraženo među seoskim ženama. U zajednici je prepoznat još uvijek visok stepen tolerancije prema porodičnom nasilju, nerazumijevanje problema i posljedica koje on sa sobom nosi i nedostatak podrške kako društva u cjelini tako i samih porodica.

Zlostavljane žene u dovoljnoj mjeri ne vjeruju institucijama sistema i rijetko im se obraćaju za pomoć. Osjećaju se nezaštićene, čak i kada prijave nasilje, procesi su dugi, ponižavajući a kazne za nasilnike blage i neprimjerene počinjenom djelu. Žene žrtve nasilja su potpuno neinformisane o svojim pravima, pa i kada pokušaju da nađu zaštitu i pomoć lutaju od institucije do institucije, bez prave informacije o ulogama i ingerencijama svih institucija pojedinačno. U Ulcinju, na nivou Centra za socialni rad ne postoji multidisciplinarni tim koji bi se ozbiljnije bavio podrškom žrtvama nasilja u

porodici, iako je ta mogućnost definisana Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici. Na nivou institucija besplatna pravna pomoć je obezbijeđena samo za žrtve krivičnog djela nasilja u porodici. Osim u SOS telefonu ne postoje programi podrške poput psihološke, pravne, usluge povjerljivog lica i grupa samopomoći. Službenici institucija još uvijek nijesu svjesni značaja međusektorske saradnje, ne poznaju sadržaj Protokola o postupanju u slučajevima nasilja u porodici, a većina njih nije imala prilike da prođe specijalizovane programe obuke za rad sa žrtvama nasilja u porodici. U Ulcinju ne postoji sklonište niti krizni centar za žrtve nasilja u porodici, pa se u tim situacijama one šalju u skloništa u Podgorici i Nikšiću, što im u velikoj mjeri komplikuje život posebno u situacijama kada djeca treba da idu u školu a žena na posao.

Imajući u vidu sve navedene probleme neophodno je edukovati i senzibilisati cjelokupnu javnost, porodice, same žrtve, a posebno profesionalce koji su nadležni da obezbjeđuju pomoć, podršku i zaštitu žrtvama. Takođe je neophodno informisati i javnost i stručnjake o mogućnostima međusektorskog djelovanja, svim vrstama podrške koje žrtve mogu i trebaju dobiti u nadležnim organima i NVO, kao i obezbijediti tehničke i prostorne kapacitete za zbrinjavanje žrtava nasilja u porodici. Od posebnog značaja je i formiranje multidisciplinarnog tima koji bi imao operativnu funkciju u rješavanju pojedinačnih slučajeva porodičnog nasilja. Poseban akcenat treba dati na obrazovni sistem i mladima omogućiti odukaciju po pitanju rodno zasnovanog nasilja.

5. EKONOMIJA I ODRŽIVI RAZVOJ

Kao što smo i u uvodnom dijelu ovog istraživanja rekli, preiod tranzicije, transformacije kapitala, privatizacije, a nadasve ratna dešavanja u okruženju doveli su do kraha ulcinjske ekonomije. Ovaj period karakteriše gašenje mnogih preduzeća (Solana, Agroulcinj, Građevinsko, Otrantkomerc, Agrokombinata, Galeba, Lida itd). Turistička privreda je skoro u potpunosti uništena. Interesovanja za ozbiljnije investicije nema. Svi ekonomski pokazatelji govore da se Ulcinj nalazi na dnu ljestvice u Crnoj Gori. Uostalom, on je opština sa najnižom prosječnom platom u Crnoj Gori. Ova situacija je dodatno pogoršana talasom recesije i svjetske ekonomske krize. Nezapošljenost svakodnevno raste zbog neotvaranja novih radnih mjesta i otpuštanjem radnika pojedinih propalih firmi. Tržište rada slabi, stoga je stopa nezapošljenosti veća nego ikad. Ovo je ključni razlog što se iseljavanje nastavlja, a broj stanovnika u Opštini Ulcinj iz godine u godinu je manji.

Najzastupljeniji sektori djelatnosti u Ulcinju:

Trgovina na veliko i malo	409
Usluge pružanja smještaja i ishrane	173
Saobraćaj i skladištenje	100
Prerađivačka industrija	72
Građevinarstvo	59
Stručna naučna i tehnička djelatnost	42
Ostale i administrativne djelatnosti	54
Poslovanje i nekretnine	23
Informisanje i komunikacije	16

Lokalni plan za postizanje rodne ravnopravnosti – Opština Ulcinj

I pored činjenice da postoji brojčano veliki broj preduzeća o čemu govore gore prezentovani statistički podaci, većina od ovih preduzeća i firmi nije u funkciji i faktičko stanje je dosta teško i znati, zbog neažurne evidencije.

Međutim, od 994 registrovane firme u Ulcinju imamo samo 5 velikih preduzeća.

Nosioci vlasništva po subjektima u Opštini Ulcinj

Broj poslovnih subjekata

Ukupno: 911
U vlasništvo žena: 52 (5,7%)
U vlasništvo muškarava: 859 (94,3%)

Ovi pokazatelji jasno govore da su žene još uvijek u neravnopravnom položaju kao nosioci vlasništva nad poslovnim subjektom u poređenju sa muškarcima.

Kao vlasnice trgovinskih radnji i manjih preduzeća, žene se uglavnom doživljavaju kao neravnopravni igrači u ekonomskoj areni. Osim problema sa kojima se suočavaju svi učesnici u biznisu a posebno oni iz kategorije malih preduzeća, za žene se obično tvrdi da prilikom osnivanja i razvoja svojih preduzeća nemaju iste polazne tačke u odnosu na društvene, obrazovne i tehnološke izazove, kao i pristup ekonomskim i finansijskim resursima.

Isto tako, procenat njenog vlasništva nad nekretninama je izuzetno mali, tako i to otežava njeno ekonomsko osamostaljivanje i bavljenje nekim ozbiljnijim biznisom.

Nezaposlenost

Podaci zavoda za zapošljavanje u Opštini Ulcinj govore sledeće:

	Ukupno	Žene	Muškarci
<i>Broj nezapošljenih</i>	1037	417	620
<i>I NKV</i>	240	71	169
<i>II PK</i>	50	12	38
<i>III KV</i>	229	72	157
<i>IV SSS</i>	211	101	110
<i>V VKV</i>	7	1	6
<i>VI VŠS</i>	20	8	12
<i>VII (1)</i>	269	147	122
<i>VII (2) master</i>	9	4	5
<i>Doktor</i>	2	1	1

Prema rezultatima sprovedenog istraživanja putem organizovanja fokus grupa, situacija je sljedeća:

Žene su malo zastupljene u ekonomskoj politici i odlučivanju. Žene se uglavnom zapošljavaju u obrazovnim i zdravstvenim institucijama kao i u trgovini. Muškarci su uglavnom poslodavci, a žene uglavnom rade u njihovim preduzećima. Zbog opterećenosti kućnim poslovima teže napreduju u karijeri, teže nalaze dobro plaćen

posao što ugrožava njihovu egzistenciju. Vidna je diskriminacija po osnovu starosne dobi- starije žene teže dobijaju mogućnost zaposlenja, naročito kod privatnika. Zbog ekonomske krize i nemaštine, teškog ekonomskog položaja, žene su priseljene da rade bilo gdje i bilo kakav posao, pa veliki broj žena radi bez osiguranja i bez ograničenog radnog vremena (praznicima, nedjeljom...), bez penzijskog i zdravstvenog osiguranja. Čak i tokom turističke sezone lokalne žene teško dolaze do posla zbog velikog priliva radne snage sa strane. Žene poljoprivrednice su u teškoj situaciji jer imaju velikih poteškoća sa plasmanom poljoprivrednih proizvoda, ali i zbog slabe kupovne moći stanovništva. Malo je žena koje koriste kredite za samozapošljavanje, uglavnom su neinformisane i nemaju dovoljnu podršku kako porodice tako i institucija.

Rodna nejednakost se ogleda i u naslijeđenim prioritetima u izboru zanimanja. Još uvijek prevladuje podjela na „muška“ i „ženska“ zanimanja, tako da su žene najčeće tradicionalno usmeravaju na poslove koji nijesu visokopozicionirani kada je u pitanju razvoj karijere, jer prestižni poslovi uglavnom zahtjevaju rad van uobičajenog radnog vremena, česta putovanja i duže odsustvovanje od kuće, što predstavlja prepreku za održavanje balansa između porodične i radne uloge. Zbog navedenog izostaje prisustvo žena na rukovodnim mjestima i drugim prestižnim poslovima koji donose veće zarade i društvenu moć, kao i spremnost da pokrenu sopstveni biznis i da se bave preduzetništvom.

Zaposlene žene često trpe različite vrste diskriminacije na radnom mjestu. Žesto od svojih poslodavaca budu umaložavane, ucjenjene, a to skrivaju jer se plaše da progovore da ne ostaju bez posla. Čute i od straha od reakcije svojih partnera i svojih ukućana, koji neće razumjeti problem već će nju samu osuditi da je ona svojim ponašanjem izazvala takvu reakciju. Javnost a ni poslodavci nijesu upoznati sa zakonom o mobingu i kako treba djelovati u skladu sa njim.

Nerazvijeni su servisi za zaposlene žene (nema dovoljno vrtića, jaslica...) a samohrane majke nemaju nikakve privilegije kod korišćenja servisa.

Iz navedenog se može zaključiti da treba intenzivnije raditi na unaprjeđenju položaja žena na tržištu rada, podsticanju preduzetništva kod žena, kao i stvaranje povoljnog poslovnog ambijenta za uključivanje žena u preduzetništvo, unaprjeđenju položaja žena na selu, obezbjeđivanju programa zapošljavanja za žene iz teže zapošljivih kategorija, poboljšanje servisa podrške zaposlenim ženama i boljoj zaštiti os svih vrsta diskriminacije žena na radu. Važno je da opština formira posebne organizacione jedinice za žensko preduzetništvo (sekretariat, odeljenje), obezbijedi razvojne politike koje će moći da odgovore potrebama sadašnjih i budućih preduzetnica i budu u funkciji podrške njihovom radu, koje će tijesno saradivati sa poslodavačkim organizacijama koje zastupaju interese privrede i žena preduzetnica. Mjere lokalnih samouprava se trebaju donositi u skladu sa mjerama koje su usvojene na nacionalnom nivou, tj. uz veći nivo koordinacije između donosioca odluka i javnih politika na lokalnom nivou.

6. POLITIKA I ODLUČIVANJE

Lokalni plan za postizanje rodne ravnopravnosti – Opština Ulcinj

Skupština opštine Ulcinj ima 33 odbornika. U sadašnjem sazivu opštinske skupštine ima 30 muškaraca i samo tri žene. Odnosno 9,09 %. Predsjednik skupštine je muškarac. Sekretarka opštine je žena.

U skupštini postoje sedam odborničkih klubova. Šest predsjednika klubova su muškarci, i samo jedan odbornički klub predstavlja žena.

Skupština ima sedam odbora kao stalna radna tijela i dva savjeta kao povremena rodna tijela. Skupštinski odbori imaju ukupno 66 članova. Od toga 60 muškaraca i 6 žena ili 10%. Savjeti imaju ukupno 17 članova od toga 16 muškaraca i jedna žena ili 6,25%.

Skupština i skupštinske službe	Ukupno	Muškarci	Žene
Skupština opštine	33	30	3
Predsjednik skupštine	1	1	
Sekretarka	1		1
Odbornički klub.predsjednici	7	6	1
Odbor za izbor i imenovanje	7	6	1
Odbor za statut i propise	9	8	1
Odbor za planiranje	9	9	0
Odbor za finansije	9	8	1
Odbor za društvene djelatnosti	9	9	0
Odbor za međunarodne saradnje	9	9	0
Odbor za rodnu ravnopravost	7	4	3
Savjet za imenovanje ulica	10	10	0
Savjet za zaštitu sredine	7	6	1

Pored ovih radnih tijela na nivou lokalne samouprave imamo i formirane druge komisije koje se po polnoj strukturi vrlo malo razlikuju, znači i tu je neuporedivo veći procenat muškaraca u odnosu na žene.

Ovakvo stanje i procenti se faktički nijesu menjali već duži period, bez obzira što su izborne liste na poslednjim izborima morale imati 30% žena. Te žene su se maltene izgubile završetkom izbornog procesa. Znači građani glasaju liste ali se njihova volja tokom odabira njihovih predstavnika ne poštuje.

Izvršna vlast	Broj	M	Ž
Predsjednik opštine	1	1	
Potpredsjednici	3	2	1
Menadžer	1	1	
Glavni administrator	1	1	
Sekretar za upravu	1	1	
Sekretar za finansije	1	1	
Sekretarijat za urbanizam	1	1	

Lokalni plan za postizanje rodne ravnopravnosti – Opština Ucinj

Sekretarijat za kom. djelatnosti	1	1	
Sekret.za stambene	1	1	
Sekretar za privredu	1	1	
Komunalna policija	1	1	
Šef službe za kabinet	1	1	
Šef službe zaštite	1	1	

Unutar organa lokalne samouprave brojke i procenti govore da je ovo u potpunosti muška vlast i da sposobnosti i stručnost žena nijesu prepoznate. Očito je da muškarci biraju muškarce i da podržavaju jedan drugog, na rukovodećim mjestima unutar organa lokalne samouprave ženi pripada procenat od 6,25%.

Zastupljenost žena u rukovodstvima političkih partija:

Politička partija	Č	M	Ž
Opštinski Odbor DPS	80	55	25
Izvršni odbor DPS	27	20	7
Opštinski odbor DUA	30	26	4
- II- SDP	31	22	9
- II- SNP	33	23	10
- II-FORCE			
- II-rukovodstvo Prespektive			
- Demokratska partija GO	33	2	31
- II-Opštinski odbor Fronta	18	12	6

Predsjednici opštinskih odbora:

Politička partija	br	M	Ž
DPS			
SNP	1		
SDP	1		
DUA	1		
FORCA	1		
PERSPEKTIVA	1		
DEMOKRATSKA PARTIJA	1		
FRONT			1

Manje više i u rukovodstvima političkih partija na lokalnom nivou imamo izuzetno mali procenat žena. Skoro nijedna partija ne poštuje princip minimalne zastupljenosti žena od 30%.

Pozitivna je činjenica da većina političkih subjekata ima forume žena, što bi trebalo biti dobra infrastrukturna podloga za veću zastupljenost žena i promjenu njenog položaja.

Prema rezultatima sprovedenog istraživanja putem organizovanja fokus grupa, situacija je sljedeća:

U lokalnoj zajednici ženi se daje vrlo malo prostora, i njeno učešće je skoro nevidljivo. Ne postoji baza podataka po polu za zastupljenost u organima lokalne uprave i javnih preduzeća. Malo je učesće žena u organima vlasti i mali broj žena je uključen u izborne procese. U zajednici i dalje postoje ubjeđenja da žene nijesu za politiku, da je to za njih suviše zahtjevan zadatak posebno zbog njihovih obaveza u domaćinstvu, da žene ne žele da se bave politikom i sl.

Mali broj NVO tretira problem žena u politici a ženske NVO nedovoljno saradjuju sa ženama iz političkih partija. Prepoznaje se inertnost ženskih grupa /foruma unutar političkih partija, zatvorene su unutar svojih političkih partija, pa saradnja ženama iz drugih političkih partija skoro da i ne postoji, što ukazuje na nedostatak svjesnosti da su prava žena njihov zajednički zadatak. Tkođe je izražena nesezbibilisanost po pitanju rodne ravnopravnosti, njenog značaja i mogućnosti djelovanja u ovom pravcu, unutar političkih partija, kao i nepoznavanje zakona, politika i međunarodnih standarda u ovoj oblasti.

Neophodno je razvijati i sprovesti edukativne programe o rodnoj ravnopravnosti unutar svih političkih partija. Uspostaviti bazu podataka po polu o zastupljenosti žena na rukovodećim mjestima, stvoriti uslove za uključivanje žena na mjestima odlučivanja, organizovati edukativne seminare za osnaživanje žena unutar političkih partija, razbijati predrasude u javnosti o političkom angažovanju žena, raditi na promjeni načina ponašanja članova porodice i pravednije podjele poslova u porodici, promovisati uspješne žene i kao majke, domaćice i supruge i razvijati veću saradnju žena, političkih partija i nevladinog sektora

7. MEDIJI I KULTURA

U kulturi najjužnije crnogorske opštine, žene brojčano pokrivaju veći broj mjesta nego muškarci. Ali ono što je interesantno je da žena nema na najvažnijim rukovodećim pozicijama.

JU „Centar za kulturu“

Ulcinjski Centar za kulturu, pod čijim okriljem posluje Biblioteka, Dom kulture i Muzej, broji 26 zaposlenih. Od ukupnog broja zaposlenih po polnoj strukturi, 17 je žena i devet muškaraca.

Stručna sprema zaposlenih		
	Žene:	Muškarci:
VS	4	2
VSS	3	/
SSS	6	4
NKV	3	2

Tabela: Stručna sprema zaposlenih

Po sistematizacije **žene** pokrivaju sljedeća radna mjesta: *upravnica biblioteke (1), upravnica muzeja(1), arheolog(1), restaurator(1), galerista(1), bibliotekarka (1), viša knjižničarka (1), pet knjižničarki, pomoćnica galeriste (1) i tri čistačice.*

Po sistematizaciji **muškarci** pokrivaju sljedeća radna mjesta: *Direktor (1), arheolog (1), tonista (1), domar (1), biletari (3), baštovan (1), čuvar (1).*

Prema rezultatima sprovedenog istraživanja putem organizovanja fokus grupa, situacija je sljedeća:

I mediji i institucije kulture još uvek imaju uglavnom muškarce na pozicijama odlučivanja. Mediji malo promovišu žene, njihove kvalitete i sposobnosti, bez obzira što u strukturi zaposlenih dominiraju upravo žene. Nedostaju emisije , radijske i televizijske o ženama - kako njihovim uspjesima, tako i problemima. Život žena na selu gotovo da se u javnosti i ne pominje.

Gotovo po pravilu se samo prilikom obilježavanja nekih bitnijih međunarodnih datuma govori o ženama, Ipak, zahvaljujuci aktivnostima uglavnom nevladinih organizacija, postignut je određen stepen senzibilizacije medija za rodnu problematiku. Povedan broj tekstova, veće je uključivanje u javne kampanje, ali se rodno senzitivni jezik još uvijek ne koristi u potpunosti u svim medijima

U Ulcinju nedostaju kulturne manifestacije, a afirmacije ženskog stvaralaštva u oblasti kulture i nauke skoro da nema, bez obzira što postoje prostorni kapaciteti poput sale Centra za kulturu .

Ni novinari ni novinarki nijesu dovoljno senzibilisani/e za pitanja rodne ravnopravnosti i skloni su senzacionalizmu koji ima nepovoljan uticaj na javno mnjenje kada je riječ o rodnoj ravnopravnosti. Problemi nasilja i seksualne zlopotrebe žena su naročito podložni ovakvim vidovima zlopotrebe, koja se kao bumerang okreće protiv žrtava. Medijski sadržaji su nerijetko prepuni predrasuda i stereotipa o ženama.

Potreban je i napor da se uspostave posebne mjere koje bi bile usmjerene ka afirmaciji ženskog stvaralaštva u oblasti kulture i nauke, da se vlasnici medija senzibilišu i afirmišu ženu, da se izgradi partnerstvo NVO sektora i medija, radi na unaprijedjenju kulturne ponude grada, promoviše kultura, istorija, tradicija I književnost žena, a zaposleni u medijima senzibilišu i informišu o rodnim politikama, zakonima i medijskoj praksi u oblasti postizanja rodne ravnopravnosti.

8. INSTITUCIONALNI MEHANIZMI ZA PRIMJENU POLITIKA RODNE RAVNOPRAVNOSTI

Zakonom o rodnoj ravnopravnosti (saglasno članu 23) su propisani mehanizmi i utvrđene obaveze državnih organa, organa državne uprave i lokalne samouprave, za postizanje rodne ravnopravnosti. U skladu sa zakonom organi lokalne samouprave dužni da odrede službenika/cu koji će obavljati poslove koordinatorke/ke u vezi pitanja rodne ravnopravnosti iz svoje nadležnosti, ali i stvarati i osnaživati i druge mehanizme *mjere i aktivnosti od značaja za ostvarivanje rodne ravnopravnosti.*“

U opštini Ulcinj ne postoji odjeljenje ni koordinator/ka za pitanja rodne ravnopravnosti. Odbor za pitanja rodne ravnopravnosti u novom sazivu još uvijek nije konstituisan. Potrebno je uspostaviti i ojačati potrebne mehanizme, unaprijediti njihovo koordinirano djelovanje, jasno definisati uloge i odgovornosti formiranih tijela i službi, i ojačati njihove kapacitete u smislu sticanja novih znanja i vještina u oblasti rodnih politika, planiranja, praćenja i izvještavanja.

4. STRATEŠKI PRAVCI

Lokalni plan aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti ima za cilj da pruži okvir za poboljšanje položaja žena na najneposrednijem i svakodnevnom životu – na nivou lokalne zajednice. Plan aktivnosti kao temeljni dokument za postizanje rodne ravnopravnosti ima predviđeni okvir djelovanja za vremenski period od tri godine. Radi osiguranja primjene Plana aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti od 2015. do 2017. godine izrađen je Program sprovođenja, određeni strateški ciljevi, operativni ciljevi, kao i mjere koje treba preduzeti. Određeni su i nosioci aktivnosti, partneri, vremenski okvir, indikatori, podnošenje izvještaja i potrebna finansijska sredstva za primjenu.

Nakon ocjene stanja rodne ravnopravnosti u Opštini Ulcinj utvrđena su sledeća područja djelovanja: **1.Obrazovanje; 2.Ekonomija; 3. Zdravstvena zaštita; 4. Rodno zasnovano nasilje; 5. Politika i odlučivanje; 6.Mediji i kultura; 7. Institucionalni mehanizmi za primjenu rodne ravnopravnosti.**

Opšti cilj ovog lokalnog plana je: **Uspostavljanje društva jednakih mogućnosti i eliminisanje svih oblika diskriminacije po osnovu pola**

Strateški cilj 1.

Uvođenje rodno osjetljivog obrazovanja i vaspitanja na svim nivoima obrazovanja

Operativni ciljevi:

- 1.1. Povećan stepen senzibilisanosti i razumijevanja koncepta rodne ravnopravnosti u obrazovnom sistemu
- 1.2. Postignut rodni balans u izboru profesioje u srednjoškolskim i visokošklskim ustanovama
- 1.3. Povećan nivo obrazovanja i uključenost pripadnica RE populacije drugih isključenih grupa u obrazovni sistem

Strateški cilj 2.

Obezbijediti kvalitetnu i dostupnu rodno osjetljivu zdravstvenu zaštitu

Operativni ciljevi

- 2.1. Unaprijeđene mjere za očuvanje reproduktivnog zdravlja žena
- 2.2. Unaprijeđena prevencija polno prenosivih bolesti
- 2.3. Obezbijedena kvalitetnija dostupnost zdravstvenoj zaštiti svim ženama, sa akcentom na ranjive grupe žena (žene sa sela, žene sa invaliditetom, trudnice, porodilje, starije žene, romkinje i egipćanke, žene izbjegla i raseljena lica, žrtve trgovine ljudima)

2.4. Povećana senzibilisanost o rodno osjetljivoj zdravstvenoj zaštiti

Strateški cilj 3.

Povećanje socijalne sigurnosti i kvaliteta zaštite žena žrtava porodičnog nasilja kroz razvoj mreže efikasnih usluga, jačanje institucija u lancu podrške i garantovanje osnovnih prava koja obezbjeđuju zaštitu porodice i njenih članova

Operativni ciljevi:

- 3.1. Unaprijeđenje socijalne i druge zaštite žrtava porodičnog nasilja;
- 3.2. Poboľšati kapacitete i multisektorsku saranju svih relevantnih službi i NVO za efikasniji tretman i zaštitu žrtava nasilja u porodici
- 3.3. Povećati stepen informisanosti i znanja građana o nasilju u porodici, pravima i postojećim mehanizmima zaštite žrtava
- 3.4. Unaprijeđen kvalitet praćenja, analiza i istraživanja o postojećem stanju, uzrocima, uticaju i posljedicama nasilja nad ženama i nasilja u porodici

Strateški cilj 4.

Povećati zapošljivost žena i samanjiti stepen diskriminacije na tržištu rada

Operativni ciljevi

- 4.1 Stvoriti uslove za aktivnu participaciju žena na tržištu rada
- 4.2. Podsticati žensko poduzetništvo i samozapošljavanje
- 4.3. Eliminirati diskriminaciju žena na tržištu rada

Strateški cilj 5.

Ravnopravno učešće muškaraca i žena na svim nivoima odlučivanja

Operativni ciljevi

- 5.1. Povećati nivo svijesti javnosti o značaju učešća žena u javnom i političkom životu
- 5.2. Političke partije i javna uprava osnažene za uvođenje koncepta rodne ravnopravnosti u svoje programe i politike

Strateški cilj 6.

Suzbijati rodne stereotipe i uvesti politiku rodne ravnopravnosti u medije i kulturu

Operativni ciljevi

- 6.1. Povećati informisanost i senzibilisanost predstavnika medija i kulture o konceptu rodne ravnopravnost
- 6.2. Povećana medijska vidljivost primjene politike rodne ravnopravnosti
- 6.3. Unaprijeđena medijska i kulturna promocija ženskog stvaralaštva

Strateški cilj 7.

Stvaranje održivih mehanizama za postizanje rodne ravnopravnosti

Operativni ciljevi:

- 7.1. Uspostavljeni i ojačani kapaciteti Opštine Ulcinj za sprovođenje politike rodne ravnopravnosti
7. 2. Unaprijeđena saradnja sa Lokalnim institucionalnim mehanizmima i građanskim udruženjima u Crnoj Gori
- 7.3. Kvalitetna implementacija i praćenje LAPRR

1. OBRAZOVANJE

Strateški cilj 1: Uvođenje rodno osjetljivog obrazovanja i vaspitanja na svim nivoima obrazovanja

Operativni cilj 1.1. Povećan stepen senzibilisanosti i razumijevanja koncepta rodne ravnopravnosti u obrazovnom sistemu				
Mjere – aktivnosti	Indikatori	Nosioci aktivnosti	Vrijeme realizacije	Izvori finansiranja
1.1.1.Sprovesti istraživanje na temu zastupljenosti rodne ravnopravnosti, shvatanja i prihvatanja koncepta rodne ravnopravnosti u obrazovnim institucijama i organizovati Prezentaciju sprovedenih istraživanja	Izrađeno i prezentovano istraživanje sa preporukama za poboljšanje i buduće djelovanje	Obrazovne institucije Lokalna Uprava NVO	2015	Lokalna uprava Vladini budžeti Donatori
1.1.2. Edukovati nastavni kadar na svim nivoima o rodnoj ravnopravnosti, uključujući i rodno zasnovano nasilje	Edukovano minimum 25 zaposlenih u obrazovnim institucijama	Obrazovne institucije Lokalna Uprava NVO	Na godišnjem nivou	Lokalna uprava Vladini budžeti Donatori
1.1.3. Uraditi analizu nastavnih programa u okviru građanskog vaspitanja i obrazovanja sa preporukama koje se odnose na rodnu ravnopravnost	Izrađena analiza i prezentovani rezultati Izrađen plan uvođenja teme rodne ravnopravnosti u građansko vaspitanje i obrazovanje	Obrazovne institucije Lokalna Uprava NVO	2016	Lokalna uprava Vladini budžeti Donatori
1.1.4. Organizovati obuku nastavnika/ca izbornih predmeta Građanskog obrazovanja i vaspitanja za izvođenje nastave u oblasti rodne ravnopravnosti	Svi nastavnici građanskog obrazovanja i vaspitanja u Ulcinju prošli obuku	Obrazovne institucije Lokalna Uprava NVO	2016	Lokalna uprava Vladini budžeti Donatori

1.1.5. Sprovesti istraživanja koja mogu dati jasnu sliku stavova i uvjerenja mladih u Ulcinju po pitanju rodne ravnopravnosti i rodnih uloga.	Sprovedeno istraživanje sa minimum 300 ispitanika/ca i rezultati prezentovani javnosti	Obrazovne institucije Lokalna Uprava NVO	2015	Lokalna uprava Vladini budžeti Donatori
1.1.6. Dizajnirati i sprovesti programe na temu roda i rodno zasnovanog nasilja za djecu i mlade u osnovnim i srednjim školama, studente/tkinje	Program dizajniran i sproveden sa najmanje 30 polaznika godišnje	Obrazovne institucije Lokalna Uprava NVO	Godišnje	Lokalna uprava Vladini budžeti Donatori
Operativni cilj 1.2. Postignut rodni balans u izboru profesija u srednjoškolskim i visokoškolskim ustanovama				
1.2.1. Formirati i redovno ažurirati bazu podataka o polnoj zastupljenosti učenika/učenica u obrazovnim institucijama, kao i procentu / broju djevojaka upisanih u visokoškolske ustanove	Baza formirana i redovno ažurirana	Obrazovne institucije Lokalna Uprava	Godišnje	Lokalna uprava Vladini budžeti Donatori
1.2.2. Podsticati mlade da se obrazuju za profesije u kojima nijesu tradicionalno zastupljeni	Sprovedene kampanje i radionice za mlade u cilju razbijanja stereotima o muško ženskim zanimanjima	Obrazovne institucije Zavod za zapošljavanje	Godišnje	Lokalna uprava Vladini budžeti Donatori
1.2.3. Sprovesti Program profesionalne orijentacije na nivou srednjeg i visokog obrazovanja	Program sproveden u kontinuitetu Izrađeni informatori za učenike	Obrazovne institucije Lokalna Uprava Zavod za zapošljavanje	Godišnje	Nijesu potrebna
Operativni cilj 1.3. Povećan nivo obrazovanja i uključenost pripadnica RE populacije drugih isključenih grupa u obrazovni sistem				
1.3.1. Formirati rodnu bazu podataka o broju romske djece koja ne pohađaju nastavu i izraditi analizu uključivanja i pohađanja nastave pripadnica isključenih grupa u obrazovni sistem	Formirana baza podataka i izrađena analiza zastupljenosti pripadnica isključenih	Obrazovne institucije Lokalna Uprava	Godišnje	Lokalna uprava Vladini budžeti Donatori

Lokalni plan za postizanje rodne ravnopravnosti – Opština Ulcinj

	grupa u obrazovnom sistem			
1.3.2. Edukacija roditelja romske i egipćanske djece o značaju obrazovanja djevojčica	Broj radionica Broj porodica obuhvaćenih edukacijom	Obrazovne institucije Lokalna Uprava NVO	U kontinuitetu	Lokalna uprava Vladini budžeti Donatori
1.3.3. Sprovođenje kampanja u cilju ohrabrivanja što većeg broja upisivanja Romkinja i Egipćanki u vrtiće, osnovne, srednje škole i fakultet	Broj događaja Broj medijskih nastupa Broj upisanih djevojčica i broj djevojčica koje završavaju školu u odnosu na početno stanje	Obrazovne institucije Lokalna Uprava NVO	U kontinuitetu	Lokalna uprava Vladini budžeti Donatori
1.3.4. Organizovanje obuka za opismenjavanje Romskih i seoskih žena	Broj opismenjenih žena u odnosu na početno stanje	Obrazovne institucije Lokalna Uprava NVO	U kontinuitetu	Lokalna uprava Vladini budžeti Donatori
1.3.5. Organizovati informatičku edukaciju za pripadnice RE populacije, žene izbjeglice i raseljena lica, žene sa invaliditetom, samohrane majke i korisnice MOP-a	Broj obuka Broj polaznica	Obrazovne institucije Lokalna Uprava Zavod za zapošljavanje NVO	U kontinuitetu	Lokalna uprava Vladini budžeti Donatori
1.3.6. Organizovati kurseve prekvalifikacije ili dopunske kvalifikacije za žene iz teže zapošljivih kategorija	Broj obuka Broj polaznica	Obrazovne institucije Lokalna Uprava Zavod za zapošljavanje NVO	U kontinuitetu	Lokalna uprava Vladini budžeti Donatori

2. ZDRAVLJE

Strateški cilj 2: Obezbijediti kvalitetnu i dostupnu rodno osjetljivu zdravstvenu zaštitu

Operativni cilj 2.1 : Unaprijeđene mjere za očuvanje reproduktivnog zdravlja žena				
Mjere - aktivnosti	Indikatori	Nosioci aktivnosti	Vrijeme realizacije	Izvori finansiranja
2.1.1. Sprovoditi programe edukacije mladih i žena o mogućnostima planiranja porodice i primjene kontracepcije, sa posebnim akcentom na ranjive grupe (siromašni, neobrazovani, Romi...)	Sprovedeni programi Broj polaznica	Opšta bolnica Dom zdravlja NVO	Godišnje	Lokalna uprava Vladini budžeti Donatori
2.1.2. Sprovoditi kampanje u cilju razvijanja svijesti žena o očuvanju sopstvenog zdravlja	Sprovedena kampanja Broj događaja Broj medijskih priloga Broj edukativnih radionica Broj žena obuhvaćenih edukacijom	Klinika za ginekologiju i akušerstvo Opšta bolnica Dom zdravlja NVO	Godišnje	Lokalna uprava Vladini budžeti Donatori
2.1.3. Organizovati mamografski i ginekološki pregledi za žene (posebno za žene sa sela, romkinje i žene iz ostalih grupa u riziku)	Organizovani pregledi Štampani – distribuirani letci i brošure Broj pregleda	Klinika za ginekologiju i akušerstvo Opšta bolnica Dom zdravlja NVO	Godišnje	Lokalna uprava Vladini budžeti Donatori
2.1.4. Sprovoditi programe prevencije i edukacije mladih oba pola o višestrukoj štetnosti maloljetničkih brakova i trudnoća, naročito za zdravlje žene	Sprovedeni preventivni programi Štampani – distribuirani letci i	Klinika za ginekologiju i akušerstvo Opšta bolnica	Godišnje	Lokalna uprava Vladini budžeti Donatori

	brošure	Dom zdravlja Centar za socijalni rad NVO		
2.1.5. Organizovati akcije i medijske kampanje o potrebi prevencije i ranom otkrivanju raka dojke, reproduktivnih organa žene, debelog crijeva, prostate...)	Štampani – distribuirani letci i brošure Broj pregleda	Klinika za ginekologiju i akušerstvo Opšta bolnica Dom zdravlja NVO	Godišnje	Lokalna uprava Vladini budžeti Donatori
Operativni cilj 2.2. Unaprijeđena prevencija polno prenosivih bolesti				
2.2.1. Sprovesti istraživanja o znanju, stavovima i ponašanjima mladih u vezi PPB, kako bi se jasno sagledalo stanje i trendovi	Sprovedeno i prezentovano istraživanje	Opšta bolnica Dom zdravlja NVO	2015	Lokalna uprava Vladini budžeti Donatori
2.2.2. Podizanje nivoa znanja mladih o polno prenosivim bolestima, potrebi prevencije i načinima pravovremene i djelotvorne zaštite	Organizovane radionice Štampani i distribuirani letci i brošure	Opšta bolnica Dom zdravlja Obrazovne institucije NVO	U kontinuitetu	Lokalna uprava Vladini budžeti Donatori
2.2.3. Učiniti dostupnim dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV		Dom zdravlja	U kontinuitetu	
2.2.4. Sprovesti programe edukacije javnih službenika, socijalnih, zdravstvenih i obrazovnih institucija i NVO u oblasti rodne ravnopravnosti u kontekstu HIV/AIDS-a	Organizovani seminari Broj polaznika	Lokalna Uprava Zdravstvene institucije NVO	Godišnje	Lokalna uprava Vladini budžeti Donatori

Operativni cilj 2.3. Obezbijedena kvalitetnija dostupnost zdravstvenoj zaštiti svim ženama, sa akcentom na ranjive grupe žena (žene sa sela, žene sa invaliditetom, trudnice, porodilje, starije žene, romkinje i egipćanke, žene izbjegla i raseljena lica, žrtve trgovine ljudima)				
2.3.1. Obezbijediti kontinuiranu prevenciju i specijalističke kontrole reproduktivnog zdravlja za žene sa sela, raseljena, izbjegla lica i Rome		Klinika za ginekologiju i akušerstvo Opšta bolnica Dom zdravlja NVO		
2.3.2. Obezbijediti servise podrške/ programe podrške svim ženama tokom trudnoće, nakon porođaja, njege bebe i brige o sopstvenom zdravlju	Realizovani programi Škola za trudnice, savjetovanište za majku i dijete.	Klinika za ginekologiju i akušerstvo Opšta bolnica Dom zdravlja		
2.3.3. Obezbijediti zdravstvene programe za starije žene, posebno žene u menopauzi.		Klinika za ginekologiju i akušerstvo Opšta bolnica Dom zdravlja		Lokalna uprava Vladini budžeti Donatori
2.3.4. Obezbijediti svim ženama uslove za human i prirodan porođaj obezbjeđivanjem operacione sale i transfuzije u ulcinjskom porodilištu	Izgrađena operaciona sala i transfuzija	Klinika za ginekologiju i akušerstvo Lokalna uprava	2016	Lokalna uprava Vladini budžeti Donatori
2.3.5. Izvršiti adaptaciju doma zdravlja ugradnjom lifta kojim bi se obezbijedila dostupnost specijalističkim ambulantama svim korisnicima bez diskriminacije	Izvršena ugradnja lifta u domu zdravlja	Lokalna uprava Dom zdravlja	2015	Lokalna uprava Vladini budžeti Donatori

Operativni cilj 2.4. Povećana senzibilisanost o rodno osjetljivoj zdravstvenoj zaštiti				
2.4.1. Organizovati kampanju povodom Međunarodnog dana zdravlja 7. Aprila sa akcentom na žensko zdravlje, pravima pacijenata, primarnom zdravstvenom zaštitoj, načinima i mehanizmima ostvarivanja prava pacijenata.	Organizovana kampanja Broj događaja Štampane brošure i leci	Klinika za ginekologiju i akušerstvo Opšta bolnica Dom zdravlja NVO	godišnje	Lokalna uprava Vladini budžeti Donatori
2.4.2. Povedati nivo znanja zdravstvenih radnika o pojmu rodne ravnopravnosti i značaju rodno osjetljive zdravstvene zaštite i mogućnostima njene kontinuirane realizacije	Organizovani seminari i radionice Štampan edukativno informativni materijal	Opšta bolnica Dom zdravlja NVO		Lokalna uprava Vladini budžeti Donatori
2.4.3. Edukovati zdravstvene radnike o pravima pacijenata/kinja i obavezama zdravstvenih radnika, naročito u vezi dobre komunikacije tokom trajanja trudnoće i porođaja kao i tretmana žena žrtava nasilja	Organizovani seminari i radionice Štampan edukativno informativni materijal	Opšta bolnica Dom zdravlja NVO		Lokalna uprava Vladini budžeti Donatori
2.4.4. Dizajnirati i sprovesti programe obuke zdravstvenih radnika za rad sa žrtvama nasilja u skladu sa ulogama i odgovornostima propisanim Zakonom i Protokolom o postupanju, prevenciji, i zaštiti od nasilja u porodici	Minimum 20 zdravstvenih radnika na godišnjem nivou prošlo obuku Broj seminara	Opšta bolnica Dom zdravlja NVO	Godišnje	Lokalna uprava Vladini budžeti Donatori

3. NASILJE NAD ŽENAMA

Strateški cilj 3. Povećanje socijalne sigurnosti i kvaliteta zaštite žena žrtava porodičnog nasilja kroz razvoj mreže efikasnih usluga, jačanje institucija u lancu podrške i garantovanje osnovnih prava koja obezbjeđuju zaštitu porodice i njenih članova.

Operativni cilj 3.1. Unaprijeđenje socijalne i druge zaštite žrtava porodičnog nasilja;				
Mjere - aktivnosti	Indikatori	Nosioci aktivnosti	Vrijeme realizacije	Izvori finansiranja
3.1.1. Izraditi analizu stanja i identifikovati ključne probleme u socijalnoj i drugoj zaštiti žrtava porodičnog nasilja i izvršiti procjenu kapaciteta neophodnih za efikasnu podršku žrtvama porodičnog nasilja	Sprovedeno istraživanje sa preporukama i smjernicama za poboljšanje stanja	NVO	2015	Lokalna uprava Vladini budžeti Donatori
3.1.2. Formirati multidisciplinarni tim za prevenciju i zaštiti od nasilja u porodici u skladu sa zakonom o zaštiti od nasilja u porodici	Formiran multidisciplinarni operativni tim koji čine zaposleni iz Centra za socijalni rad, zdravstvenih, policijskih i obrazovnih službama, pravosuđa, lokalne uprave i NVO	Centar za socijalni rad Lokalna uprava	2015	Sredstva nijesu potrebna
3.1.3. Obezbijediti savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge za žrtve nasilja. (programe samopodrške, osnaživanja, socijalizacije...)	Obezbijedene usluge savjetovanja, podrške, samopodrške i usluga povjerljivog lica	Centar za socijalni rad NVO	U kontinuitetu	Lokalna uprava Vladini budžeti Donatori
3.1.4. Obezbijediti besplatnu pravnu pomoć na lokalnom nivou za sve žrtve nasilja, nezavisno	Obezbijedena besplatna pravna pomoć na nivou	Osnovni sud Centar za socijalni	U kontinuitetu	Lokalna uprava Vladini budžeti

Lokalni plan za postizanje rodne ravnopravnosti – Opština Ulcinj

od njihovog ekonomskog statusa i vrste nasilja koju trpe ¹ .	sudova, lokalne uprave i NVO	rad Lokalna uprava NVO		Donatori
3.1.5. Obezbijediti Sklonište ili krizni centar za žene i djecu žrtve nasilja u skladu sa analizom potreba i kapaciteta za pružanje ove usluge na lokalnom nivou.	Uspostavljeno sklonište ili krizni centar na lokalnom nivou	Lokalna uprava NVO	2016	Lokalna uprava Vladini budžeti Donatori
3.1.6. Dugoročno rješavanje prostornih kapaciteta za pružaoce usluga SOS telefona i grupa samopodrške za žrtve nasilja na lokalnom nivou.	Obezbijedena podrška SOS telefonu	Lokalna uprava NVO	U kontinuitetu	Lokalna uprava Vladini budžeti Donatori
3.1.7. Obezbijediti 24 vorosatno dežurstvo na SOS telefonu u skladu sa zahtjevima poglavlja 23	Obezbijedeno 24 vorosatno dežurstvo na SOS telefonu	Lokalna uprava NVO	2016	Lokalna uprava Vladini budžeti Donatori
3.1.8. Uspostaviti održivi model finansiranja servisa podrške žrtvama porodičnog nasilja	Definisati model finansiranja servisa i donijeti odluku	Lokalna uprava NVO	2016	Lokalna uprava Vladini budžeti Donatori
3.1.9. Opremiti prostor za obavljanje razgovora sa žrtavama porodičnog nasilja, prilagođen potrebama djece u sklopu CSR, Policije i u sudu kao i uslove da žrtve svjedoci budu odvojeni od okrivljenog		Osnovni sud Sud za prekršaje CB Centar za socijalni rad Lokalna uprava	2015-2016	Lokalna uprava Vladini budžeti Donatori
3.1.10. Osnovati savjetovalište za brak i porodicu u sklopu Centra za socijalni rad ili Centra za mentalno zdravlje	Formirano savjetovalište	CSR Dom zdravlja Lokalna uprava	2015-2016	Lokalna uprava Vladini budžeti Donatori
3.1.11. Osmisliti i sprovesti programe tretmana djece svjedoka/žrtava porodičnog nasilja		Obrazovne institucije Lokalna uprava	2015-2016	Lokalna uprava Vladini budžeti Donatori

¹Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći navodi: "Ostvarivanje prava na besplatnu pravnu pomoć u skladu sa ovim zakonom ne ograničava pružanje pravne pomoći od strane službi, nevladinih organizacija i drugih organizacija koje su obrazovane u skladu sa zakonom." (član 5)

		NVO		
3.1.12. Stvoriti uslove za obezbjeđivanje trenutne materijalne pomoći žrtvama nasilja u porodici	Obezbijeđena materijalna pomoć žrtvama nasilja u porodici Broj i iznos pružene pomoći	CSR Lokalna uprava	U kontinuitetu	Lokalna uprava CSR Ministarstvo rada i socijalnog staranja
3.1.13. Sprovoditi mjere afirmativne akcije kroz obezbjeđivanje besplatnih servisa u jaslicama i vrtićima za djecu iz porodica sa iskustvom nasilja, korisnicima materijalne pomoći	Obezbijeđeni besplatni servisi Broj korisnika	CSR Lokalna uprava Vrtići	U kontinuitetu	Lokalna uprava CSR Ministarstvo rada i socijalnog staranja
Operativni cilj 3.2. Poboljšati kapacitete i multisektorsku saranju svih relevantnih službi i NVO za efikasniji tretman i zaštitu žrtava nasilja u porodici				
3.2.1. Sprovesti istraživanje o sprovođenju zakona i Protokola o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici u praksi na nivou svih relevantnih institucija	Sprovedeno istraživanje i definisane slabe tačke intervencije	NVO	2015	Lokalna uprava Vladini budžeti Donatori
3.2.2. Sprovoditi obuke predstavnika institucija i drugih pružalaca usluga o efikasnom tretmanu i standardu kvaliteta usluga za žene i djecu žrtve nasilja u skladu sa Zakonom I Protokolom o postupanju, prevenciji I zaštiti od nasilja u porodici ³	Obučeno minimum 20 stručnjaka na godišnjem nivou	CSR CB NVO Obrazovne institucije Lokalna uprava	U kontinuitetu	Lokalna uprava Vladini budžeti Donatori
3.2.3. Uspostaviti kontinuiranu međusektorsku saradnju, razmjenu iskustava i zajedničko djelovanje	Organizovano minimum 2 međusektorska sastanka na godišnjem nivou	CSR CB NVO Obrazovne institucije Lokalna uprava	U kontinuitetu	Lokalna uprava Vladini budžeti Donatori
3.2.4. Ojačati kapacitete socijalnih službi, zdravstvenih i obrazovnih službi I NVO za sprovođenje instituta „povjerljivog lica“ u skladu sa Zakonom o zaštiti od nasilja u	Sprovedena obuka za pružaoce usluga Broj polaznika/ca	CSR CB NVO Obrazovne	2015-2016	Lokalna uprava Vladini budžeti Donatori

porodici		institucije Lokalna uprava		
3.2.5. Organizovati sastanke, konferencije, predavanja, medijske rasprave o nasilju nad ženama	Broj događaja Medijska zastupljenost	CSR CB NVO Obrazovne institucije Lokalna uprava	U kontinuitetu	Lokalna uprava Vladini budžeti Donatori
Operativni cilj 3.3. Povećati stepen informisanosti i znanja građana o nasilju u porodici, pravima i postojećim mehanizmima zaštite žrtava				
3.3.1. Izraditi informator i edukativne materijale o mehanizmima zaštite žrtava porodičnog nasilja, koji će biti dostupni u svim institucijama, kako bi se obezbijedila potpuna informisanost žrtve i zaposlenih u institucijama	Štampano minimum 1000 informatora	CSR CB Sud NVO	2015 2017	Lokalna uprava Vladini budžeti Donatori
3.3.2. Sprovoditi kampanje u cilju senzibilizacije javnosti o problemu nasilja u porodici, sa akcentom na kampanju 16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama	Sprovedena kampanja Broj događaja Medijska zastupljenost	CSR CB NVO Lokalna uprava Mediji	Godišnje	Lokalna uprava Vladini budžeti Donatori
3.3.3. Organizovati kampanje u romskim naseljima o problemu nasilja nad ženama i prisilnim brakovima RE djevojčica	Sprovedena kampanja Broj radionaica Medijska zastupljenost	CSR NVO Lokalna uprava Mediji	Godišnje	Lokalna uprava Vladini budžeti Donatori
3.3.4. Organizovati radio i tv emisije na lokalnim medijima u cilju boljeg informisanja i senzibilisanja zajednice	Organizovane radio i tv emisije Broj tekstova u elektronskim i pisanim medijima	CSR NVO Lokalna uprava Mediji	U kontinuitetu	Lokalna uprava Vladini budžeti Donatori
3.3.5. Publikovati i promovisati Konvenciju Savjeta Evrope o suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici u svim javnim službama i državnim organima	Štampana Konvencija u minimum 500 kom. Organizovane minimum 3 prezentacije konvencije	Sud NVO Lokalna uprava Mediji	2015-2016	Lokalna uprava Vladini budžeti Donatori

Operativni cilj 3.4. Unaprijeđen kvalitet praćenja, analiza i istraživanja o postojećem stanju, uzrocima, uticaju i posljedicama nasilja nad ženama i nasilja u porodici				
3.4.1. Sistematski prikupljati i objavljivati statističke podatke svih relevantnih institucija o slučajevima nasilja nad ženama	Izrađena i prezentovana baza podataka	CSR Sud CB Tužilaštvo Zdravstvo Obrazovne institucije NVO Lokalna uprava	Godišnje	Sredstva nisu potrebna
3.4.2. Sprovoditi istraživanja o nasilju nad ženama i nasilju u porodici koji će uključiti i podatke iz državnih institucija, analizu / monitoring pravnog okvira i institucionalnih mehanizama, sprovođenja zakona i politika u praksi, sa preporukama za poboljšanje	Sprovedena i prezentovana istraživanja	CSR Sud CB Tužilaštvo Zdravstvo Obrazovne institucije NVO Lokalna uprava	2016 2017	Lokalna uprava Vladini budžeti Donatori

4. EKONOMIJA

Strateški cilj 4. Povećati zapošljivost žena i samanjiti stepen diskriminacije na tržištu rada

Operativni cilj 4.1 Stvoriti uslove za aktivnu participaciju žena na tržištu rada				
Mjere - aktivnosti	Indikatori	Nosioci aktivnosti	Vreme realizacije	Izvori finansiranja
4.1.1. Formirati bazu podataka o zaposlenosti- nezaposlenosti na tržištu rada prema polu, sa posebnim akcentom na teže zapošljive kategorije žena	Formirana baza podataka	Lokalna uprava Biro rada NVO	Godišnje	
4.1.2. Provesti anketno istraživanje među nezaposlenim ženama posebno među ženama iz ruralnih sredina o njihovim potrebama, stavovima I idejama	Sprovedeno istraživanje Broj ispitanica	Lokalna uprava Biro rada NVO	Godišnje	Lokalna uprava Vladini budžeti Donatori
4.1.3. Sprovesti kampanje sa ciljem uklanjanja kulturnih i društvenih barijera, uključujući i ravnomjernu raspodjelu kućnih I porodičnih obaveza	Sprovedene kampanje Broj događaja Medijska zastupljenost	Lokalna uprava NVO Obrazovne institucije	Godišnje	Lokalna uprava Vladini budžeti Donatori
4.1.4. Uskladiti rado vrijeme vrtića sa radnim vremenom roditelja, posebno u ljetnjem periodu	Usklađeno radno vrijeme	Lokalna uprava Ministarstvo prosvjete	2016	Sredstva nisu potrebna
4.1.5. Obezbijediti posebne beneficije za plaćanje vrtića za samohrane roditelje	Obezbijeđene niže sijene servisa Broj korisnika/ca	CSR Lokalna uprava Vrtići	U kontinuitetu	Lokalna uprava CSR Ministarstvo rada i socijalnog staranja
4.1.6. Organizovati prekvalifikacije, kurseve za nezaposlene žene vodeći računa o	Broj i vrsta kurseva/ programa prekvalifikacije	Lokalna uprava Biro rada	U kontinuitetu	Lokalna uprava Zavod za zapošljavanje

zahtjevima poslodavac za teško zapošljive kategorije žena	Broj korisnica	NVO		Donatori
4.1.7. Organizovati obuke za Romkinje za jednostavna zanimanja (napr. krojačice, cvjećarke, sobarice)	Broj kurseva Broj korisnica	Lokalna uprava Biro rada NVO	U kontinuitetu	Lokalna uprava Zavod za zapošljavanje Donatori Vladini budžeti
4.1.8. Podsticati diversifikacije ruralnih ekonomija (razvoj starih zanata, izrada suvenira, proizvodi ručne radinosti sl.),	Broj medijskih promocija Broj događaja, sajмова Broj obuka i polaznika kurseva	Lokalna uprava Biro rada Centar za kulturu Turistička organizacija NVO	U kontinuitetu	Lokalna uprava Zavod za zapošljavanje Donatori Vladini budžeti
Operativni cilj 4.2. Podsticati žensko poduzetništvo i samozapošljavanje				
4.2.1. Kreirati i izraditi sveobuhvatnu bazu podataka o ženskom preduzetništvu	Kreirana baza podataka	Lokalna uprava Biro rada NVO	Godišnje	
4.2.2. Sprovoditi programe obuke i seminare za žene koje otpočinju privatni biznis ili su vlasnice MSP, uz posebne obuke za žene iz teže zapošljivih kategorija	Broj i vrsta obuka Broj polaznica	Lokalna uprava Biro rada NVO	Godišnje	Lokalna uprava Zavod za zapošljavanje Donatori Vladini budžeti
4.2.3. Obezbijediti pomoć u pokretanju zanatske djelatnosti i ručne radinosti, sa mogućnošću formiranja zadruga, posebno za žene teže zapošljivih kategorija i žene iz seoskog područja	Obezbijedena podrška za za žene teže zapošljivih kategorija i žene iz seoskog područja	Lokalna uprava Biro rada	Godišnje	Lokalna uprava Zavod za zapošljavanje Donatori Vladini budžeti
4.2.4. Promovisati aktivnosti žene na selu posredstvom medija, izbor najuspješnije preduzetnice u ruralnom području	Medijska zastupljenost Broj događaja	Lokalna uprava	U kontinuitetu	Lokalna uprava Donatori Vladini budžeti
4.2.5. Organizovati sajmove ženskog	Organizovan po jedan	Lokalna uprava	Godišnje	Lokalna uprava

preduzetništva	sajam godišnje Broj učesnica Medijska zastupljenost	Biro rada NVO		Donatori Vladini budžeti
Operativni cilj 4.3. Eliminirati diskriminaciju žena na tržištu rada				
4.3.1. Sprovoditi istraživanja na temu diskriminacije žena na radu i zapošljavanju u skladu čl.12. Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena	Sprovedeno i prezentovano istraživanje	NVO Odbor za rodnu ravnopravnost	2016	Lokalna uprava Donatori Vladini budžeti
4.3.2. Organizovati obuke za inspeksijske organe na temu rodne ravnopravnosti sa akcentom na radnu diskriminaciju	Broj obuka Broj polaznika/ca	NVO Lokalna uprava Odbor za rodnu ravnopravnost		Lokalna uprava Donatori Vladini budžeti
4.3.3. Organizovati okrugle stolove, konferencije, studijske posjete u cilju razmjene dobrih praksi i primjene međunarodnog i nacionalnog antidiskriminacionog zakonodavstva	Broj događaja Broj učesnika/ca	NVO Lokalna uprava Odbor za rodnu ravnopravnost	U kontinuitetu	Lokalna uprava Donatori Vladini budžeti
4.3.4. Organizovati edukacije I informisanje državnih organa I poslodavaca o mobingu, zakonskoj regulative I instrumentima zaštite	Broj obuka Broj polaznika/ca	NVO Lokalna uprava Odbor za rodnu ravnopravnost	2016-2017	Lokalna uprava Donatori Vladini budžeti
4.3.5. Povećati informisanost javnosti o svim oblicima diskriminacije na radu I tokom zapošljavanja, zakonskoj regulative I mjerama zaštite i podsticati žene na prijavljivanje slučajeva diskriminacije na tržištu rada nadležnim institucijama	Broj radio i tv priloga, štampanih tekstova Štampani informatori i brošure	NVO Lokalna uprava Odbor za rodnu ravnopravnost	U kontinuitetu	Lokalna uprava Donatori Vladini budžeti
4.3.6. Osigurati besplatnu pravnu pomoć u slučajevima kada je u pitanju povreda prava iz rada i po osnovu rada		Lokalna uprava Sindikata NVO	U kontinuitetu	Lokalna uprava Donatori Vladini budžeti

5. POLITIKA I ODLUČIVANJE

Strateški cilj 5. Ravnopravno učešće muškaraca i žena na svim nivoima odlučivanja

Operativni cilj 5.1.: Povećati nivo svijesti javnosti o značaju učešća žena u javnom i političkom životu				
Mjere - aktivnosti	Indikatori	Nosioci aktivnosti	Vreme realizacije	Izvori finansiranja
5.1.1. Uspostavit bazu podataka po polu u organima opštine, javnim službama, na rukovodećim mjestima, u upravljačkim strukturama svih organa, tijela i institucija čiji je osnivač Opština	Uspostavljena baza podataka	Lokalna uprava Odbor za rr	2015/2016	Sredstva nisu potrebna
5.1.2. Organizovati aktivnosti podizanja svijesti javnosti o značaju učešća žena u javnom i političkom životu i razbijanje predrasuda i mitova o razlozima nedovoljnog učešća žena.	Radio i tv emisije Radionice, seminari, Kampanje	Lokalna uprava Odbor za rr NVO	U kontinuitetu	Lokalna uprava Donatori Vladini budžeti
5.1.3. Organizovati javne debate u školama o značaju učešća žena u javnom i političkom životu u cilju senzibilizacije mladih za aktivno učešće u društvenim dešavanjima zajednice	Broj organizovanih debata/radionica Broj učesnika/ca	Lokalna uprava Odbor za rr NVO	U kontinuitetu	Lokalna uprava Donatori Vladini budžeti
Operativni cilj 5.2. Političke partije i javna uprava osnažene za uvođenje koncepta rodne ravnopravnosti u svoje programe i politike				
5.2.1. Edukacije parlamentaraca/ki, zaposlenih u lokalnoj upravi, članova/ica političkih partija i drugih o rodnoj ravnopravnosti, zakonodavnom okviru i institucionalnim mehanizmima u ovoj oblasti.	Broj obuka Broj polaznika/ca	Lokalna uprava Odbor za rr NVO	U kontinuitetu	Lokalna uprava Donatori Vladini budžeti

5.2.1. Održati sastanke/radionice/seminare sa parlamentarnim partijama o međunarodnim i domaćim zakonskim obavezama u dijelu postizanja rodne ravnopravnosti	Broj događaja Broj predstavnika političkih partija	Lokalna uprava Odbor za rr NVO		Lokalna uprava Donatori Vladini budžeti
5.2.3. Organizovati okrugle stolove/konferencije o potrebi većeg učešća žena u političkom i javnom životu	Broj događaja Broj predstavnika političkih partija	Lokalna uprava Odbor za rr NVO		Lokalna uprava Donatori Vladini budžeti
5.2.4. Organizovati edukativne seminare za mlade i forume žena svih političkih partija	Broj događaja Broj predstavnika političkih partija	Lokalna uprava Odbor za rr NVO		Lokalna uprava Donatori Vladini budžeti

6. MEDIJI I KULTURA

Strateški cilj 6 : Suzbijati rodne stereotipe i uvesti politiku rodne ravnopravnosti u medije i kulturu

Operativni cilj 6.1. Povećati informisanost i senzibilisanost predstavnika medija i kulture o konceptu rodne ravnopravnosti				
Mjere - aktivnosti	Indikatori	Nosioci aktivnosti	Vreme realizacije	Izvori finansiranja
6.1.1. Sprovesti analizu medijskog izvještavanja sa aspekta rodne ravnopravnosti	Sprovedena istraživanja	Lokalna uprava Mediji NVO	Jednom godišnje	Lokalna uprava Donatori Vladini budžeti
6.1.2. Organizovati edukacije zaposlenih u Medijima na temu rodne ravnopravnosti sa akcentom na zakonodavni i strateški okvir, značaj zastupljenosti rodne ravnopravnosti u	Sprovdene edukacije sa minimum 20 predstavnika medija	Lokalna uprava Mediji NVO	2015-2017	Lokalna uprava Donatori Vladini budžeti

medijima i upotrebu rodno senzitivnog jezika.				
6.1.3. Organizovati edukacije za zaposlene u lokalnoj samoupravi I institucijama kulture o značaju rodne ravnopravnosti sa akcentom na oblasti kulture	Sprovdene edukacije sa minimum 50 polaznika/ca	Lokalna uprava Centar za kulturu NVO	2015-2017	Lokalna uprava Donatori Vladini budžeti
Operativni cilj 6.2. Povećana medijska vidljivost primjene politike rodne ravnopravnosti				
6.2.1. Organizovati emisije/priloge informativno edukativnog karaktera na temu sprovođenja politika rodne ravnopravnosti u svim oblastima obuhvaćenim LPARR	Broj emisija, priloga Stepen zastupljenosti u medijima	Lokalna uprava Mediji NVO	2015-2017	Lokalna uprava Donatori Vladini budžeti
6.2.3. Uvođenje tematskih sadržaja u medijima na temu svih vrsta diskriminacije žena	Broj emisija, priloga Stepen zastupljenosti u medijima	Lokalna uprava Mediji NVO	2015-2017	Lokalna uprava Donatori Vladini budžeti
Operativni cilj 6.3. Unaprijeđena medijska I kulturna promocija ženskog stvaralaštva				
6.3.1. Organizovati sajam ženskog stvaralaštva koji će uključiti postignuća žena u biznisu, kulturi, istoriji, tradiciji I književnosti...	Organizovani sajmovi ženskog stvaralaštva Stepen zastupljenosti događaja u medijima	Lokalna uprava Centar za kulturu Mediji NVO	Godišnje	Lokalna uprava Donatori Vladini budžeti
6.3.2. Promovisati I medijski podržati žene koje se bave domaćom radinosti, starim zanatima	Organizovane izložbe Stepen zastupljenosti u medijima	Lokalna uprava Centar za kulturu Turistička organizacija Mediji NVO	U kontinuitetu	Lokalna uprava Donatori Vladini budžeti

6. INSTITUCIONALNI MEHANIZMI

Strateški cilj 7 : Stvaranje održivih mehanizama za postizanje rodne ravnopravnosti

Operativni cilj 7.1. Uspostavljeni i ojačani kapaciteti Opštine Ulcinj za sprovođenje politike rodne ravnopravnosti				
Mjere - aktivnosti	Indikatori	Nosioci aktivnosti	Vreme realizacije	Izvori finansiranja
7.1.1. Formirati/Uspostaviti Odbor za rodnu ravnopravnost	Formiran odbor od predstavnika/ca svih partija zastupljenih u parlamentu	Lokalna Uprava Političke partije	2015.god	Nijesu potrebne
7.1.2. Izraditi plan aktivnosti Odbora	Izrađen plan aktivnosti	Lokalna Uprava Političke partije	Na godišnjem nivou	Lokalna Uprava Političke partije Donatori
7.1.3. Sistematizovati radno mjesto savjetnice /ka – koordinatorke/a za pitanja rodne ravnopravnosti	Delegiran/a koordinator/ka	Lokalna Uprava	2015.god	Lokalna Uprava
7.1.4. Uspostaviti odjeljenje za rodnu ravnopravnost	Uspostavljeno odjeljenje /sekretarijat za RR	Lokalna Uprava	2016/2017	Lokalna Uprava
7.1.5. Jasno definisati uloge i odgovornosti formiranih tijela i službi		Lokalna Uprava	2016/2017	Nijesu potrebne
7.1.6. Organizovati edukaciju za članove/ice Opštinskog Odbora i koordinatora/ke za rodnu ravnopravnost , na specifične teme od značaja za postizanje rodne ravnopravnosti	Organizovane obuke Broj obuka Broj polaznika/ca	Lokalna Uprava Odjeljenje za pitanja rodne ravnopravnosti vlade CG NVO	2015-2016	Lokalna uprava Donatori NVO

7.1.7. Organizovati edukacije za članove/ice Opštinskog Odbora i koordinatora/ke za rodnu ravnopravnost, kao i zaposlene u lokalnoj upravi o rodno osjetljivom planiranju i upravljanju budžetskim sredstvima	Organizovane obuke Broj obuka Broj polaznika/ca	Lokalna Uprava NVO	2016-2017	Lokalna uprava Donatori
7.1.8. Štampati i promovisati Plan aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti	LPARR štampan u 1000 primjeraka	Lokalna Uprava NVO	2016	Lokalna uprava Donatori
Operativni cilj 7. 2. Unaprijeđena saradnja sa Lokalnim institucionalnim mehanizmima i građanskim udruženjima u Crnoj Gori				
7.2.1. Organizovati studijske posjete za Odbor i koordinatora/ku za rodnu ravnopravnost (Posjete odjeljenju za pitanja rodne ravnopravnosti vlade CG, Skupštinskom odboru, Ombudsmanu)	Organizovane studijske posjete	Lokalna Uprava	2015-2016	Lokalna uprava Donatori
7.2.2. Uspostaviti saradnju sa svim crnogorskim opštinskim odborima i koordinatorkama za pitanja rodne ravnopravnosti	Uspostavljena saradnja Organizovani sastanci	Lokalna Uprava	2015	Lokalna uprava Donatori
7.2.3. Organizovati konferenciju / seminar sa predstavnicima opštinskih tijela i službi za pitanja rodne ravnopravnosti u cilju razmjene informacija, ideja i iskustava	Organizovana konferencija Broj učesnika Broj opština	Lokalna Uprava	2015-2016	Lokalna uprava Donatori
7.2.4. Održavati redovne sastanke koordinatorka/a i Odbora za rodnu ravnopravnost	Organizovano minimum 4 sastanka godišnje	Lokalna Uprava	U kontinuitetu	Lokalna uprava Donatori
7.2.5. Održavati redovne tematske sastanke/forume sa predstavnicima/ama NVO koje se bave zaštitom ljudskih, posebno ženskih prava	Održana 2 sastanka godišnje	Lokalna Uprava NVO	Na godišnjem nivou	Lokalna uprava Donatori

7.3. Kvalitetna implementacija i praćenje LAPRR				
7.3.1. Formirati Komisiju za praćenje implementacije LAPRR	Formirana komisija od predstavnika lokalne uprave, medija, javnog sektora i NVO	Lokalna Uprava	2015	Lokalna uprava
7.3.2. Organizovati Obuku monitoringa i evaluacije za Komisiju za praćenje implementacije LAPRR	Organizovana obuka za sve članove	Lokalna Uprava NVO	2016	Lokalna uprava
7.3.3. Utvrditi metodologiju praćenja LAPRR	Utvrđena metodologija	Lokalna Uprava NVO	2016	Lokalna uprava
7.3.4. Izraditi plan prikupljanja sredstava za implementaciju LAPRR	Izrađen plan prikupljanja sredstava	Lokalna Uprava Komisija za praćenje LAPRR NVO	Godišnje	Lokalna uprava
7.3.5. Za članove komisije organizovati obuku pisanja projekata	Sprovedena obuka	Lokalna Uprava Komisija za praćenje LAPRR NVO	2016	Lokalna uprava